

H U N G A R I A N M O N I T O R I N G

1989. június 18.

VASÁRNAP

Ö S S Z E F O G L A L Ó

- Az év egyik legfontosabb központi bizottsági ülése lesz pénteken, írja a Vasárnapi Hírek. Grósz előterjesztést tart a pártkongresszus előkészítéséről és a cselekvési egység megteremtéséről tanácskoznak. 1345 1354
- Az MSZMP Csongrád megyei reformköre fölszólította a KB-ot, hogy már öt nap múlva esedékes ülésén válasszon új főtitkárt 1375
- Az MSZMP újpesti bizottsága fölhívta a KB-ot, hogy a vezetés tegye végre félre hatalmi ellentéteit. A platformok a vezetők közt dúló hatalmi harc elkendőzését szolgálják. Jún. 16-án nyílt uszítást és rendszerellenes szándéknyilatkozatokat is hallottak 1370
- A Baloldali Alternatív Egyesülés csalódással fogadta, hogy a pénteki gyászünnepeken antidemokratikus megnyilvánulások is voltak 1370
- Az V. ker. KISZ-bizottság elítéli a FIDESZ demonstrációját a szovjet nagykövetség előtt és elutasítja, hogy a FIDESZ szónoka a gyászszertartáson az egész magya ifjúság nevében beszélt 1371
- A Történelmi Igazságtétel Bizottság köszönetét fejezi ki mindazoknak, akik jelen voltak Nagy Imre és társai búcsúztatásán, azoknak, akik az előkészítésben részt vettek, köztük a DF-nak és a FIDESZnek, valamint a hatóságoknak: az igazságügyminisztériumnak és a rendőrfőkapitányságnak 1370
- Szűcs magyar nagykövetet bekérették a román külügyminisztériumba és átadták neki a román kormányh ivatalos tiltakozását a pénteki budapesti események miatt 1367 1370
- Az Agerpress szocialistaellenes, revizionista és románellenes tüntetésnek nevezte Nagy Imre és mártírtársai temetését 1367 1370
- Németh a belgrádi Politykának: Lengyelországnak, Magyarországnak és Jugoszláviának össze kellene hangolnia együttműködését és közösen kellene fellépnie a nemzetközi pénzügyi szervezeteknél 1374
- Pozsgay a Welt am Sonntagnak nyilatkozva kijelentette, hogy Gorbacsov bonni látogatása kedvező jel a magyarországi reformok számára 1367 137
- Brzezinski: a nyugat adjon gazdasági támogatást a magyar és a lengyel reformokhoz 1374
- Vasárnapi Újság: 1329
- Somogyvári Mária, Somogyvári Gyula leánya Budapesten nyilatkozik családjá tagjainak meghurcoltatásáról náci és szovjet táborokban, magyar börtönökben 1330
- Böszörményi nyug. orvosprofesszor levele a párttag közérzetről. Negyvennégy év óta egy bünszövetkezet aktív tagja, vagy talán balek, vagy hülye dogmatikus? 1335
- Egy magát megnevezni nem merő tanár nő borzalmas élményről, az 1956. dec. 8-i szörnyű salgótarjáni vérengzésről számol be 1339
- Az 1956-os salgótarjáni vérengzésről máig majdnem mindenki hallgat. Dávid szociológus és Schiffer filmrendező dokumentum filmsorozatához valóságos nyomozói munkára van szükség: lehetséges, hogy a KB dec. 2-5-i ülésén döntöttek úgy, hogy már nem tárgyalnak, hanem lövetnek a több városban felvonuló tüntetőkre? 1340
- A peresztrojka Moszkvában van, Kárpátalja meg Kárpátalja. A kárpátaljai magyarok sorsa a 2. világháború óta. Funkciókat elérni magyar névvel egyszerűen lehetetlen 1346

(folytatás a következő oldalon)

Interjú Teréza nővérrel, aki Magyarországon is letelepíti szeretet-
szolgálatát. Négy nővér azonnal megkezdí a tevékenységet 1365

A Gondolat - jel (1353) és a Nemzetközi magazin (1366) tartalom-
jegyzéke

Szóváltás után agyonlőtte feleségét egy nyug. katonatiszt 1372

Külpolitika:

"Öt kontinens hét napja": 1355

A megtorlások hete Kínában 1356

Gorbacsov bonni látogatásán fontos egyezményeket írtak alá 1357

Nemzetiségi összetűzések Üzbegisztánban 1358

Mit várhat a nyugattól Lengyelország? Mitterrand látogatása 1359

A Magyarországnak szánt amerikai gazdasági kedvezményekről 1360

A lengyelországi választások második fordulója 1362

Viszonylagos nyugalom Üzbegisztánban 1363

Ausztriában ezután munkát vállalhatnak az ott élő politikai mene-
kültek, - a gazdasági okokból érkezetteknek azonban az eddiginl
is ritkábban adnak letelepedési engedélyt 1372

1989 Junius 18 - VASÁRNAP

KOSSUTH-adó

VASÁRNAPI ÚJSÁG

H Í R E K

7.00 h

VARSO: - Az urnákhoz várják ma a lengyel választópolgárokat a szavazás második fordulójára. A Szolidaritás ellenzéki szervezet vezetője L. Walesa, a politikai aktus előestéjén kijelentette, nem hajlandó koalíciót kötni a LEMP-1, a kormányzópárthoz tartozó miniszterelnök, Rakowski, ezzel egyidőben azzal magyarázta az első fordulóban elszenvedett kudarcot, hogy az emberek már nem hisznek a hatóságok ígéreteinek és elégedetlenek romló életszínvonaluk miatt Lengyelországban.

LJUBEJANA: - A szlovéniai kommunisták vezetője kemény hangon bírálta Szerbia vezetését azután, hogy a szlovén parlament jóváhagyta a tagköztársaság elvi jogát az elszakadásra Jugoszláviától. Milan Kutan azzal vádolta a szerb vezetést, hogy nacionalista és kártékony politikát folytat a többi köztársasággal szemben. A szlovén vezető elutasította azokat a vádakat, hogy széparatista tendenciák vannak náluké s azt is értésül adta, hogy az alkotmány módosítását nem lehet az elszakadás követelés tekinteni.

SZÓFIA: - A bolgár kormányfő kijelentette, hogy kész tárgyalni Törökországgal, a törökök kivándorlása ügyéről.-----Ism.

BONN: - Nyugatnémetországban kegyeletos rendezvényekkel és koszorúzásokkal emlékeztek meg az 1953-s felkelés 33. évfordulójáról.---Ism

PRÁGA: - Első alkalommal hívtak meg nyugati katonai szakértőket Csehszlovákiába.-----Ism.

BERLIN: - Már 17 halálos áldozata van a schönefeldi repülőtéri balesetnek, miután újabb holttesteket találtak a roncsok között. Ketten a kórházban haltak meg, és életét vesztette egy földműves is, amikor az IL-62-s utasszállító lerohant a kifutópályáról és kigyulladt.-----Ism.

(Vasárnapi újság)

MOSZKVA: - A TASZSZ hírgyűnökség jelentette, hogy a SZU-ban egyesületet hoznak létre a harangozás újjáélesztésére, mivel 50 éven át nem gyakorolhatták. A TASZSZ hangsúlyozza, hogy Sztálin 1929-ben indított egyházzelenes kampányt, amelynek során sok templomot leromboltak, a harangok ezreit pedig beolasztották. Az egyesület azt tervezi, hogy pénzalapot hoz létre új harangok öntésére, és harangozó tanfolyamokat indítanak a Szovjetunióban.

IDŐJÁRÁSJELENTÉS:

- Az ország nagyrészen erősen felhős az ég, a Tiszán túlon és a Nyugat-Dunántúlon néhol esik az eső, a hőmérséklet 8 és 14 fok között váltakozik. A fővárosban, Budapesten is felhős az ég, gyenge változóirányú szél fúj, a hőmérséklet 13 fok. Ma estig tulnyomóan felhős idő várható, elszórtan gyenge esővel. A hőmérséklet félután 17 és 22, késő este 13 és 18 fok között alakul.

-

- K. Haligatóink a V.Ú.-t hallják. Mielőtt megszólal következő riportunk, hadd mondjak valami előtörténetet és emlékeztetsek és idézzek fel egy nevet, amely sokak számára még most is ott él bent a gondolatunkban. Somogyvári Gyula. Született 1895-ben, és meghalt 1953 február 12-n kit tudja, hogy hol. 1920-ban a MTI osztályvezetője volt, 1928-tól pedig a Magyar Telefonhírmondó és Rádió irodalmi igazgatója. Ugye megjárta az első világháborút, 1935-ben kormánypárti képviselő volt, és 1944 márciusában anémetek letartóztatták, és elvitték a mauthauseni koncentrációs táborba, ahonnan 45-ben jött haza, nyugdíjasként élt, öt év múlva 1950-ben internálták, és akkor került egy ismeretlen, feltehetően magyarországi internálótáborba. 1937-től megjelentő regényei a két háború közötti lektűr irodalom, tényleg emlékezetes, szórakoztató, inspiratív hangkulatú művei voltak, hisze javarészt az első világháborúról szóltak, saját élmények alapján, és miután atyáink nemzedéke megjárta az első világháború frontjait, szinte alig volt ház, amelynek könyvespolcán nem lehetett megtalálni ezeket a műveket, hogy Virágzik a mandula, Mihály harcolt, A pirossapkás kislány, A hadtest hú marad, A katonacsillag megfordul. De nagy élmény volt az olvasók számára a híres soproni nyugat-ma-

(Vasárnapi újság)

gyarországi regénye, A város meg a sárkány, amely Sopronnak Magyar. országhoz tartozó népszavazásáról szól. Családi ihletés és élet-
rajzi munkája, A Rajna ködbe vész, mely a Magyarországra települt
és magyarra vált németekről szól. Na hát mindezt azért mondtam el,
mert mert egyszer majd róla is szólni kell, a lektúr irodalomról,
meg arról is, hogy igazán mitsem tehet valaki arról, hogy részt vett
azu első világháborúban, hogy megmaradt, hogy harcolt, igaz katoná-
módjára és netán mindezt kieszüstit, nagyezüstöt, vagy arany vitéz-
ségi érmet kapott. Mindez bevezetés inkább ahhoz, hogy megismerjük
Somogyvári Gyula leányát, Somogyvári Máriát. Münchenben él, 40 év
után látogatott haza először M.országra. Szeghalmi Elemér kérte
mikrofon elé.

-- Somogyvári M.: 1944 március 19-n, amikor a németek elfog-
lalták M.országot, apukát nagyon sokan figyelmeztették arra, hogy
tűnjön el, vagy menjen illegálitásba, de ez nem az ő stílusa lett
volna, amit csinált, azért ő vállalata mindig a felelőséget. Március
21-n el is vitték az Astoria szállóba, onnan azután állítólag el-
került a Meve utcába, kb. három hónapi rettenetes keresés és ku-
tatás megtudtuk azt, hogy Mauthausenban van. Bennem apukának az
elvittele mérhetetlen feszültséget váltott ki, valahogy úgy érez-
tem, hogy ez még nem minden, még jön valami. Utána kezdődött az a
megfoghatatlan dolog, hogy az ember na. amikor a háború végét, a
félelem, nem tudtuk, hogy mitől féljünk jobban, reszketünk a né-
metektől, mert úr Isten, ha még sokáig bírják, és még sokáig tart-
ják Budapestet, minden nappal az apának az élete kevesebb és keve-
sebb válik, na. hisztériásan féltünk az oroszoktól, nem lehetett
emberileg összeegyeztetni. Na most eltelik az egész bpi ostrom és
Budát elfoglalják február 12-n, és engem febr. 17-n elvittek az
oroszok. Meg kell mondanom azt is, hogy a tabáni téri temlom mellett,
akkor még döglött lovak dekúdtak a tabáni téren, és ott azoknak
a régi kis török házaknak a pincéjébe cipelték el és mikor nekem
megmondták, hogy érezzem magam letartóztatva, mert reggel 6 órakor
két óra munkára vittek el, azóta sem voltam idehaza, és én bennem
egy mérhetetlen nyugalom szállt meg, na most bekövetkezett. Állandó-
an a front után cipelték bennünket, végig jártam az összes pincé-
ket Balatürednek a pinceit, a szombathelyi pincéjét, a Saváriának

(Vasárnapi Újság)

a pincéjét. Ausztriából kerültünk azután kb. 45 június, júliusában Konstancába és ott 11 hónap után úgy nevezett elitelés volt. Az elitelés alatt értsük azt, hogy én nekem egyetlen protkollom, egyetlen kihallgatásom és ítéletem, a mai napig aláírva nincsen. Ami ugyan nem jelenti azt, hogy ültem volna le a magam tiz esztendejét Szibériában.

- Most visszavéve a szót, most visszatérünk az édesapához, többek között Parraghy György is így nyilatkozott, több alkalommal, hogy Somogyvári Gyula volt az, akik a foglyokban a lelket tartotta, derűs optimizmusával, tartotta bennük a lelket, és megőrizte őket attól, hogy teljesen lélekben és idegrendszerben összeomoljanak. Rendkívül fizikai leromlott állapotban, mindössze 39, 38 kilosan érkezett haza, itthon a Rádiónál igazolták őt, nyugdíjat állapítottak meg számára, és régi budai otthonában élt néhány évig, úgy mondhatnánk viszonylag nyugalomban, ezek még a koalíciós évek voltak, mindaddig, amíg 1950 novemberében újra letartóztatták és internálták őt. Erről az eseményről mikor és hogyan értesült?

- Én már 955 júniusában amikor megérkeztem Münchenbe értesültem minderről, 45 februárjában a helyzet az volt, hogy apuka ült még a KZ-ban én már ültem a szovjet politikai fogolyként, az öcsém pedig szovjet hadifogolyként ült, úgy hogy az egész család el volt intézve. Na most ezekről, na most jön a Sztálin halála, 1953-ban, mikor végre megengedték, hogy mint politikai foglyok is írjunk Magyarországra, és akkor én írtam a budai címünkre, ahonnan válasz nem érkezett, írtam a nyaralónk címére, szintén nem érkezett semmi, végén a Budapesti Rádiónak megírtam, hogy ez és ez vagyok, az édesapám ez és ez volt, és kérem nagyon kérem, ha valaki a családból életben van, értesítsék, és ezt kapta meg az édesanyám. Hozzá kell még azt is tennem, hogy az édesanyám közben ahogy később megtudtam az öcsémmel együtt ki voltak telepítve Dombrádra, és éppen akkor 53-54 körül kerültek vissza, úgy hogy rettenetes nehézségekkel ők is elkezdtek az életet és én is elkezdtem Münchenben az életemet, - Igen, ahogy ezt az ember hallja, valóságos görög sorstragédiának látszik, az apa kiszabadul egy rendkívül szörnyő, a század talán egyik legkegyetlenebb koncentrációs táborából, fogságából és ezzel a kiszabadulási időponttal szinte egyidejűleg a lányát pedig bizonytalan, nem tudni miért, ugyanakkor elviszik.

(Vasárnapi Újság)

- Itt nem az volt, itt mindenkit vittek, akit találtak és aki fiatal volt és abban az időben én 23 esztendő voltam és itt nem azért volt, hogy valakit elítéljenek, vagy valakit elsősorban abban az időben az én tudomásom szerint ez lehetséges, hogy nem száz százalékos, az NKVD tiszték úgy a kihallgatók, mint aki bennünket elítélt, ezek nem kaptak fizetést, hanem fejpénzt kaptak utánunk, tehát önekik érdekünk volt bennünket elítélni és a kihallgatásoka lefolytatni. 1949-ben Szibériában, miután a nyár tényleg két-és fél hónapot tart maximálisan, és mindenkit szofhozokba, nem tudom magyarul hogy mondják, hajtottak ki munkára, és akkor egyszer mellettem dolgozó ember megszólal, magát én ismerem, mondom honnan, hát azt mondja én voltam a maga kihallgató tisztje.

- Mi volt a legnehezebb ezekben a szomorú években?

- A legnehezebb tkp. szóval én eléggé szépen tudtam éhezni, csendesen tudtam éhezni, de a legnehezebb nekem az volt, hogy abszolút nem beszéltem ugye az orosz nyelvet, mint egy koffert cipeltek ide-oda 4-ezer km-t marhavagonokban, és ameddig kiértünk majdnem Irkuck mellé Nyepropetrovszkból, ahol az elosztó láger volt, de ami érdekessége megint, hogy 48-ban, amikor egy csoportot megint meghoztak, ahol németek voltak, meg Ausztriából hozták őket, Bécsből és valaki lelépett, elfogtak egy házaspárt, az asszony 8. hónapos állapotos volt, és akár ki elhiszi ezt vagy nem, de anyjának a hasán keresztül lehetett a gyerekeknek a hajszinét látni, olyan sovány volt, és ezt még el akarták küldeni munkára és erre én, az én ötszavas orosz tudásommal kiálltam a láger parancsnok elé, elmondtam az uristentől kezdve minden úgy ahogy én azt három éven keresztül hallottam, káromkodva, letegezve a lágerfőnök, kijelentettem, hogy ez a kislány pedig nem megy ki az útépitésre és vasútépitésre. És a klúja megint az egésznek az, hogy jön 1955, ahol a politikai foglyokat összegyűjtik amikor Adenauer felvette a kapcsolatot a SzU-val, direkt azért, hogy hazahozza a foglyokat és akkor nagyon sok magyart is vitt ki magával és így kerültünk mi is ki az urammal, megérkezik ez a házaspárt és a gyereket természetes elvették az anyjától három hónap múlva, a születése után, és akkor meghozták a gyereket is, és mint az urallmal álltunk a gyerek és az anyja között és tolmácsoltunk.

- Hogyan történ maga ez a szabadulás és az élet hogyan folytatódott, valójában, ti. itt egy érdekes közjátékról van szó, hogy a SzU-beli

(Vasárnapi Újság)

10 év után nem Magyarország lett az állomás, hanem rögtön Nyugat-németország, ez hogy alakult ki valójában?

- Tulajdonképpen 53-ban Sztálin halála után kezdték elengedni már magyar csoportokat hoztak haza, ezek már mind politikai foglyok voltak, ezt mindig ki kell hangsúlyoznom, hogy óriási különbség van a politikai és a hadifogoly között. Na most 48-ig, aki politikai foglyot nem engedtek haza, azokat nagyban 20-ezrenként lágerenként ítélték el, és át az Uralon, és gyerünk Szibériát épteni. Na most 53-ban mi hallottuk, hogy már kezdenek magyarokat kiengedni, de akkor mi úgy halbtuk, hogy azokat itthon megint leinternálták, hogy ez így volt, nem volt, nem tudom megmondni. De mindenesetre, amikor mi megérkeztünk és csomó magyar összejött, akkor a legtöbbször azt határozta, hogy ha egy mód van rá, akkor azért már elég volt abból, hogy láger és iderohanás, itt kapkodás, ebből nekünk mindegyikünknek elég volt. Amit megint meg kell mondanom, én rettenetesen imádtam az édesapámat és a mai napig soha többet olyan emberrel nem találkoztam, akiben annyi emberi jószág és megértés lett volna, mikor megtudtam azt, hogy szegény apuka meghalt, akkor én abban a pillanatban annyira tele voltam a börtönnel, lágerral, mindennel, hogy egyszerűen csak annyit tudtam mondani, hát Úristen, legalább nem szenved.

- igen, hát ehhez kapcsolódva, amiről tudomásunk szerint, ugye őt lefogták 50 novemberében és csak annyi hír jött róla, hogy állítólag a Kistarcsáról való elszállítás közben szívrohamot kapott és akkor elhunyt 1953-ban, amikor 58 éves volt. Tehát ezek az események önmagukban is elegendőek ahhoz, hogy alapjaiban rendítsék meg egy család életét és itt a szomorú még az, hogy a család becsületén ejtett foltot sem lehetett helyrehozni, mert ezekre a sérelmekre és nagy szenvedésekre azóta semmiféle rehabilitáció nem történt.

- A rehabilitációval én úgy vagyok, hogy avval nem támasztunk fel senki, sajnos, hogy rehabilitáunk, de én nem anyagi rehabilitációra gondolok, Isten megmentsen, és nem is tkp. apuka személyével kapcsolatban, de valahogy az embereknek mégis tudomására kellene hozni és én szerintem kötelessége a nálam lényegesen fiatalabb generációknak tudomására hozni, hogy voltak azért ellenállók, akik ellenálltak a németeknek és a náciknak, mert azt sem lehet megint angroba egybe befoglalni, hogy azt mondani, hogy ezek mind nácik voltak, szóval

(Vasárnapi Újság)

ez ellen én tiltakozom, de hogyha én arra gondolok, hogy apuka 1942-ben a zsidó törvény meghozatalakor az utolsó mondata és hatyúdala, hogymondjam az volt neki, hogy a magyar zsidó elsősorban magyar és csak másodsorban zsidó, és ezek után, amikor ő hazakerült, ahogy én tudom, hát szóval, ez mesélte el, az mesélte el, ugye én nagyon sokáig nem tudtam a családommal összeköttetésbe kerülni, de számtalan ilyen van, és amit én Magyarországtól ma mint külföldi, hozzá kell tenni azt is újra, hogy egészen más dolog Magyarországon magyarnak lenni, mint külföldön, itthon természetese volt hogy magyarok vagyunk nem is gondoltunk arra, hogy magyarok vagyunk, mert ez egy természetes dolog, kint külföldön magyarnak lenni, egészen más.

- SOMOGYVÁRI Máriával, Somogyvári Gyula leányával, aki Münchenből 40 esztendő után látogatott Magyarországra, beszélgett Szeghalmi Elemér.

-

(zene)

- Itt a Vasárnapi Újság. - K.Hallgatóink a Szerkesztőségünkbe érkezett levelek tömegének feldolgozása nem könnyű feladat. Minden alkalommal választunk ki néhány olyan, amely alkalmas arra, hogy akár a téma köréről, akár a mai ízzó problémákhoz hozzászóljanak. Szokásunk és felfogásunk szerint semmilyen levelet sem kommentálunk. Most is adjuk közre, ahogy érkeztek.

"Tisztelt Főszerkesztő úr, kérem, hogy a mellékelt írásomat szíveskedjék a V.Ú.-ban felolvasztatni, úgy gondolom, hogy nemcsak a saját álláspontomat, hanem széles rétegét fejezem ki, és A V.Ú. hallgatása során úgy éreztem, hogy szándéka az, hogy a különböző módon gondolkodók véleménye nyilvánosságot kapjon. Egyébként írásomat Levender László barátom és Csoóri Sándor is olvasta, tkp. ő ajánlotta, hogy önnek küldjem be, elnézést a javításokért, de sok embernek mutattam meg, és a javítások ezek véleményén alapszanak. Öszinte tisztelettel dr. Böszörményi Miklós nyugalmazott egyetemi tanár, Budapest 1989 június 6-ika. - A párttag közérzete. Olvasom

(Vasárnapi Újság)

az újságokat, hallgatom a rádiót, nézem a tv adásait, nem tudom mit gondoljak magamról. Ha hihetek a többség hangjának, 44 év óta aktiv tagja vagyok egy bünszövetkezetnek, amelynek vezetői gyilkosok, a hatalom mániákusai, korrupt, megvetésre méltó emberek voltak, akik az országot csődbe vitték. Igaz lehet-e ez? 1943-ban a bori munkatáborban határoztam el, hogy ha nem pusztulok el, nem maradok az eseményeket passzívan figyelő csak gyógyító orvos, hanem aktívan politizálni fogok. Akkor úgy láttam, hogy a marxizmus munkatáborban megismert eszméje megvalósítható és igazságosabb, boldogabb jövőt biztosíthat a társadalomban, amelyben nem lesznek égbekiáltó különbségek, gazdagok és szegények között. Amelyben nem alázhatnak és nem gyilkolhatnak meg emberek származásuk miatt. Amelyben a keresztény emberszeretet gondolata, amelyben nevelkedtem, szemforgató képmutatás helyett, valósággá válik. Ezért léptem be a felszabadulás után azonnal a szociáldemokrata pártba, ezért szerveztem meg a bpi szanatóriumban az első üzemi bizottságot. Ezért vállaltam az intézet újraindításának nehézségeit. GYalogoltam napi 10-15 km-t, azért harvoltam, hogy az intézet az első ápolási díjakból először a dolgozókat fizetteti. Azért léptem át szeptemberben az MKP-ba, mert üzemi bizottsági funkciómban azt tapasztaltam, hogy az újjáépítés terhét eredményesen a kommunisták vállalják. Mint kommunista sokáig hittem abban, hogy az új rendszer jogos vezetőereje a párt. igaz, hogy találkoztam olyan dolgokkal, amelyek nem tetszettek. Furcsa volt a sok összeesküvés, kegyetlennek éreztem a kitelepítéseket, még ha nem is voltak összehasonlíthatók a zsidók deportálásával, félelmes és alig hihető volt a Rajk per, mégis úgy gondolkodtam, hogy a párt kipróbált vezetői, akik az illegalitás éveit alatt rendíthetetlen bátorságot tanúsítottak, jobban tudják, hogy hogyan kell a szocializmusért harcolni, mint én, a marxista. Fellelegeztem, amikor mint a párt XII.kerületi VB-nak tagja, megismertem a Politikai Bizottság 1953-s bizalmas döntését, majd rádión hallottam Nagy Imre kormányprogramját. Úgy látszik - gondoltam, mégis igazam volt, jó úton jártam. Nem a pártban, hanem Rákosi személyében van a hiba. Nagy Imre megbuktatása után a XX.szovjet pártkongresszus adott újra hitet, bizalmat, feleletet problémáimra. Tehát nemcsak Rákosi, de elsősorban Sztálin és a sztálinizmus tehet mindenről, ami a pártban rossz. Úgy éreztem, hogy megnyílt a valódi út a szocia-

(Vasárnapi Újság)

lizmus felé. A párttal együtt, Rákosi és sztalinizmus ellen. A Petőfi Körbe nem jártam, de nem is volt rá szükség, hiszen a párt VB is ugyanolyan elszánt harcot hirdetett a személyi kultusz, a dogmatizmus, a bűnök és a hibák ellen, mint az Irodalmi Újság. Eljött 1956 októbere, a magam részéről akkor úgy ítélt meg, hogy ez olyan ellenforradalom, amelyet a nép nagytöbbsége támogat. Lehet-e forradalom egy olyan mozgalom, amelynek résztvevői már az első nap elégetik a vörös zászlókat, leverik a vörös csillagokat, a forradalom szimbólumait? Összeegyeztethető-e a forradalommal a Köztársaság-téri lincselés? Más ártatlan emberek meggyilkolása, az uszító irredenta, antiszemita plakátok, amelyeket saját szememmel láttam Budapest utcáin. Másrészt az is, hogy a váltzást az egész nép akarta, mi kommunisták is, ua. azok ezt a népet kétségtelenül megcsaptuk. Hiszen jólétet ígértünk és szegénységet adtunk. Szabadsággal köszöntünk, de szigorú diktatúrát gyakoroltunk, amelynek során saját elvtársainkat gyilkoltuk meg börtönükben. Számomra ez az érzés olyan tragikus meghasonlást jelentett, hogy közeljárt a vérfürdő tragédiájához. 1956 októbere azonban mégis olyan sokk volt számomra, hogy néhány hónapig nem jelentkeztem az MSZMP-be, pedig nagyon hívtak. Félttem, hogy az új párt visszahozza a multat, a sztalinizmust. Úgy éreztem mégis helytelen volt, hogy gyógyítás mellett politikára adtam a fejem. Aztán 1957 márciusában határozott jelet láttam annak, hogy KÁDÁR J. és pártja nem fogja elkövetni azokat a bűnöket és hibákat, amelyeket Rákosi sorra halmozott. Visszaléptem a pártba, funkciókat nem kaptam, de nem is vállaltam. 1957-től 1983-ban nyugdíja vonulásomig, mindet el akartam követni, hogy az új értemelben vett szocializmus felépítését segítsem. Tizenhárom éven át voltam az Orsz. Korányi TBC intézet igazgatója. Húsz éven át tanszékvezető egyetemi tanár. Azzal a szilárd elhatározással kezdtem munkát funkcióban dolgozni, hogy legalább azon a kis területen, ahol hatalmam van biztosítsam a demokráciát, a toleranciát, az orvosi hivatás kiteljesülését, a szaktudás megszerzését, a jó munka megbecsülését. Sikerült-e ez vagy sem, nem az én feladatom ennek megítélése. Tény azonban, hogy a tuberkulózis visszaszorításában a tüdőbetegségek elleni küzdelemben komoly sikereket értünk el. Tény az, hogy kialakult egy egymást és a munkát segítő orvosokból és egészségügyi dolgozókból álló baráti kollektíva, amelynek egyetlen célja volt a betegek meggyógyítása, a szenvedők

(Vasárnapi Újság)

vigasztalása. úgy éreztük, hogy orvoshoz méltatlan a paraszolvencia a betegek anyagi megsarcolása, nem kértünk és nem fogadtunk el hálapénzt. Ebből a koellektívából nagyszerű orvosok és ápolónők nőttek fel, önzetlen purtián emberek lettek, akár párttagok voltak, akár nem. És most azt hallom és azt olvasom, hogy mi csirkefogók, vagy legjobb esetben naiv balekok voltunk, hittünk a pártnak, hittünk a szocializmus perspektívájában. Azt hittem, amikor önként, felszólítás nélkül egy évre Koreába mentem, ahol emberfeletti munkát vállaltam, hogy én most jót teszek, mert egy elpusztított ország egészségügyének felépítését segítem. Most kiderül, hogy balek voltam. Hiszen, ha közömbös, pártonkívüli orvosként itthon esetleg jól megszédem magam, most jogosan mondhatnám, hogy nem kompromittáltam magam, vétlen vagyok. Azt hittem, hogy puritán vagyok, amikor igazgatóként visszautasítottam azt a minisztériumi rendelkezést, hogy szolgálati gépkocsin vigyenek ki Budakeszire, ahová autóbusszal is ki lehet jutni. Most kiderült, hogy hülye dogmatikus voltam. Azt hittem, hogy jót teszek, amikor nem gyűjtöttem, úgy éltem, hogy sem nyaralót, sem elegáns gépkocsit nem tudtam szerezni, minek is gondoltam, hiszen tanácsi lakásom van és most már 18 éve Trabantom is. Most mégis kiderül, hogy még ezzel is ártok, mert a kétütemű motorommal szennyezem a környezetet, nem úgy mint azok a becsületes állampolgárok, akik Audin vagy legalábbis Zsigulin járnak. Lehet, hogy már akkor rossz volt a szemem, amikor még nem volt szürkehályogom, lehet hogy ezért láttam úgy hogy nem minden párttitkár korrupt? és nem minden igazgató képzetlen és tehetetlen? Kétségtelen, hogy bőven találkoztam olyan párttagokkal, akik funkciójukat karriercsinálásra használták fel, de csak ilyenek voltak?! Miért van az, hogy azok között az orvosok között, akik az én erkölcsi normáim szerint éltek, történetesen szintén párttagok, sőt nem egy közülük már az illegalitás idején kommunista volt. Egyébként én sohasem tettem különbséget ember és ember között a párttagság alapján. sok párton kívülre néztem fel, és jónéhány párttaggal, sőt pártvezetővel álltam harcban, háborúban, de most kiderült, hogy rossz az optikám. Nemcsak azokra kellene felnéznem, akik a Kádár-rendszer hibái elleni harcok miatt börtönbe kerültek, esetleg ki is végezték őket, hanem még azokra is, akik semmit sem csináltak, csak igyekeztek jól élni, és a pártot ugyanugy utálták és megvetették, mint az un. magyar középosztály nagyrésze

(Vasárnapi Újság)

abban a gyönyörű korszakban, 1914 és 1945 között. Akikről pedig azt hittem, hogy harácsoltak, most már tudom, hogy vállalkozók voltak. Nemcsak tisztességesek, de bölcsék is, akik előre tudták, hogy a szocializmus utópia, és az országot csak úgy lehet gazdaggá és boldoggá tenni, ha ők maguk meggazdagodnak. Tényleg gazember, ostoba balek voltam, tényleg meg kellett volna értenem, hogy az ami a harmadik világban történik nem kizsákmányolás, hanem a szocializmus bűne? Tényleg igaz, hogy a világon a legjobb rendszer a kapitalizmus, az új erkölcsi norma a profit, az új gazdasági csoda a munkanélküliség? Vagy talán csak arról van szó, hogy tovább folyik a szembeötlő, tovább tart az a korszak, amikor mindent vagy fehérnek vagy feketének látunk? Boldog vagyok, hogy az MSZMP végre elvesztette, vagy elveszti abszolút hatalmát, és így módja van a becsületes szocializmus építésére, örülök a többpártrendszernek, bízom az új pártok becsületességében, abban, hogy ők is demokráciát akarnak és nem hatalmat. Ha azonban elszámolásról hallok, és még hozzá teszik, hogy ez nem leszámolás, hitetlen létemre is Jézus szava jut eszembe, "az vesse rá az első követ, aki bűnnélkül való". - Budapest 1989 május 18-ika. dr. Böszörményi Miklós nyugalmazott egyetemi tanár, 1113 Ábel Jenő utca 5."

- Megrázó volt olvasni, amikor először kezünkbe került, és gondolom mély hatással volt hallgatónk is. - Sok, sok párttag becsületes, tisztességes pártban vergődik ilyenfajta veszély-zónákban és visszaemlékezésekben. És egy msik levél, amely majd szinte előhangnak tekinthető egy következő riportunkhoz.

" Tisztelt Győri Béla főszerkesztő úr. Hallgatva a V.Ú-ban a mosonmagyaróvári szörnyű eseményeket, és a körülötte felhullmázó emlék indulatokat, nem bírom tovább magamban tartani, a véres emlékü Salgótarjában elkövetett mészárlást. Nem tudom, hogy hány halott és hány sebesült maradt ott, és arra sem emlékszem, meddig tartott a fegyverroppogás. Ennyit tudok csak, iszonyatos vélelem szállta meg az embereket, és olyan görcs szorítja a torkomat, hogy eddig még senki nem mert szólni. Ha Salgótarjában laknék, talán - sőt biztosan én sem mernék. Én 1959-ben elköltöztem onnan, ennek családi oka volt, semmiféle politika nem játszott ebben szerepet. Az eseményekre azonban világosan emlékszem, mert a lakásunk a Megyei Tanács

(Vasárnapi Újság)

szomszédságában volt, ahol a tragikus dolgok lejátszódtak. Két éves kisfiammal sétálni indultam, az uttest közepén hatalmas tömegben szép csendben és rendezetten vonultak az acélgyári dolgozók. Minket, munkásörök, egyenruhás férfiak, de nem rendőrök visszaküldtek. A környék lakói az ablakokban főleg gyermekek és idősebbek. Hallottuk, hogy mondták, a tűzhelygyár és üveggyár dolgozói a déli irányból árasztották el a Megyei Tanács előtti, nem túl tágas teret. Azután hangfoszlányok hallat szóttak, majd égtelen fegyverropogás. Akkor még én gyermekemmel a házuk kapujában voltam, s mivel ez a ház a járdához képest jó pár lépcsővel magasabban van, még láttam, hogy hirtelen földre veti magát mindenki. Néma csend. Én felrohantam a lépcsőn és a szobában az ablakból a legtávolabbi helyre a földre bújtam kisfiammal. A szobánk hirtelen idegenekkel lett tele és jött édesapám is, aki még a fegyveres kordon előtt át tudott jutni a megyei tanács előtti embergyűrűn. Egy idő után, fél óra húsz perc, teherautókon vitték el a sebesülteket, halottakat, és ezt csak hallomásból tudom, lerakták a kórház udvarára a földre. Én ijedt fiatalasszony csak saját gyermekemmel törődtem, aki nagyon megijedt. Az eseményekről férjem és édesapám csak zárt ajtók mögött mert beszélni, egy tanítványomat, egy 14 éves fiút az első emeleti ablakon berepült golyó ölt meg. Fájdalomtól örvengő édesanyját, nagyobb fia és férje kísérte sokáig minden útjára. Az egész érthetetlen volt számomra és Tarjánban soha senki, nem beszélt róla. Egy kedves tanár barátomat, aki a munkástanács egyik vezetője volt, bebörtönözték. Nem sokára feleségének is felmondtak, és nem taníthatott többé. Mi van velük nem tudom, mert mint az elején írtam, mi is elköltöztünk Tarjából még 1959 nyarán. A mosonmagyaróvári sortűz azonban arra késztet, hogy a salgótarjáni vérengzés körülményeit is tisztázni kell. Biztosan sok sebet kell ott is újra kötözni. Mivel rokonságom ott él, és még ma is fél, szeretnék anonimusz maradni. Tisztelettel, -név, és lakcim .

- TEhát Salgótarján 1956 december 8-ika. - Az átkötő zenénk előtt felolvasott levél előhangja volt az ott történeteknek. De aki többrészt kíváncsi a HITEl c. lap 12.számában Könczöl Csaba írásából részletesen megismerheti azt, hogy mi mindenről van szó. Különös, de a filmművészet és a dokumentum film messze előtte jár, szinte

(Vasárnapi Újság)

jobban rá.....mint a hivatalos történetírás, leginkább ez a műfaj érzékeli azt, hogy mennyi félelem, mennyi szorongás, mennyi tartózkodás van, hogy egyáltalán elmondják azt, hogy látták, mondták, ott voltak, tudnak róla. A levelek, amelyek szerkesztőségünkbe érkeznek, nével, címmel vannak aláírva, de minden levélben szinte ott van, hogy kéri ne olvassuk fel a nevüket. Mi minden félelem van még a lelkekben. Ezért tartom majd érdekesnek B.Király Györgyi most következő beszélgetését Dávid János szociológussal és Schiffer Pál filmrendezővel, mert megismerjük belőle, hogy most amikor a dokumentumot gyűjtjük, milyen hitehetlen nehéz az alkotóknak, a fiatal alkotóknak, akik sosem éltek ott, hozzáférni a valósághoz.

- A mosonmagyaróvári tragikus események közreadása, a gyilkos sortűzről, amely száz-egynéhány áldozatot követelt, valóságos lavinát indított el. Levelek özöne érkezett szerkesztőségünkbe, 56 vidéki fehér foltjainak feltárásáról. Érkezett egy levél Salgó-tartján történetének legtragikusabb multjáról, 1956 december 8-ikáról. Az csak egy furcsa véletlen, de lehet, hogy nem az, és akkor majd Schiffer Pál és Dávid János kijavít, hogy önök nyolc hónapja éppen erről a témáról próbálnak egy filmet összerakni.

-Schiffer: Egész más témában indultunk el Salgó-tartján és környékén, filmdokumentációs sorozatot készíteni, Dávid János szociológiai kutatásaira alapítva. Amikor találkoztunk azzal a jelenséggel, hogy ahogy egy munkásember Tarjánban 56-hoz és december 8-ika tájához ért, élete történetének elmondásában, akkor vagy elhallgatott, vagy átsiklott fölötte, és szinte kézzelfoghatóvá vált, valamiféle félelem, ami övezi ennek a napnak emlékét Salgó-tartjánban.

- Tudomásunk szerint 109 ember invitáltak, vagy nem is tudom, hogy mondjam, próbáltak meginvitálni kamerájuk elé, milyen sikerrel?

- Dávid: Körülbelül a fele visszautasította. Hozzá kell tenni, hogy októbertől napjainkig a politikai légkör változott, és ez bizonyos mértékig látszik a mi eredményességünkön is, minél inkább közelítünk napjainkhoz, annál inkább beszélnek az emberek, de még ma is van olyan interjúalanyunk, aki nem hajlandó semmit sem mondani, mert úgy tűnhet, minthogyha magáért akarna szólni 1956-s részvételéről, munkástanács beli részvételéről van szó, és úgy gondolja, hogy most nem ő van soron, hanem az állam van soron, akinek először a rehabilitációt kell biztosítani.

(Vasárnapi Újság)

- Egy kicsit konkretizáljuk ezt a bizonyos december 8-iki tragikus salgótarjáni eseményt, amiről a Nógrád megye története c. monográfia azt állítja, hogy 47 áldozatot követelt.

-SCHIFFER: Ez nem igaz, hosszú ideig ez volt a hivatalos verzió, azt is tudjuk, hogyan kreálták ezt a számot. Öt forrásból megbízható forrásból tudjuk, hogy a halálos áldozatok száma 131 volt.

- akkor ez még a mosonmagyaróvárián it túl tesz.

- Az is hozzá tartozik, hogy az anyakönyvvezetőket úgy instruálták, rögtön a sortűz után, hogy csak azokat anyakönyvezzék a sortűz áldozatainként, akik salgótarjáni lakosok, de a salgótarjáni tüntetésen a környező falvak é városok lakói is résztvettek, elsősorban a bányász települések lakosai, bányászok, akik bejöttek tüntetni, letartóztatott két társuk szabdonbocsátásáért, ezeket nem anyakönyvezték salgótarjáni áldozatnak, hanem a szülő helyükön, vagy a lakhelyükön anyakönyvezték, márciusi dátummal.

- Önök ezt a hamisítást hogy tudták felfedni, hogyan jöttek rá erre?

- Dávid: Belebukkantunk egy interjúalanyba, aki férje volt az akkori anyakönyvvezetőket, aki ezeket az instrukciókat akkor a helyi párt- és állami vezetéstől kapta. Miután ő ezeket az instrukciókat nem akarta végrehajtani, ezért el is távolították állásából. Van még egy hipotézisünk, mert hiszen tény, ami tény, hogy egyelőre 49 halotti anyakönyvi kivonatot sikerült fellelni.

- Akkor ezt a 130 valahányat honnan veszik?

- Ettől az anyakönyvvezetőtől,

- Schiffer: egyrészt ettől az anyakönyvvezetőtől, másrészt a szemtanuktól, és az orvosoktól, akik megtudják mondni, hogy az un. bánya kórház udvarára hány halottat szállítottak be, hányan haltak meg a kórházban és ua. a temető hullaházában akkor már kb. hány hulla volt. Az így összeadott részadatok alapján, mindenképpen 110, 120, 130-s adatok jönnek ki.

- Dávid: Vannak hipotéziseink, az egyik ilyen hipotézis, hogy az új anyakönyvvezető már nem lőtt sebbel jelölte a halál okát, ezt minden halotti anyakönyvi kivonatban fel kell tüntetni, tehát e pillanatban kutatunk azok után a betegségek után, - idézőjelbe téve, amelyek alapján esetleg újabb anyakönyvi kivonatokat lelhetünk fel, és kutatunk azon személyek után is, akik elvesztették hozzátartozóikat, talán ezzel a listánkat kiegészíthetjük.

(Vasárnapi Újság)

- Kezembem van egy nógrádi újság, amelynek az egyik cikke, a címe az, hogy.....(érthetetlen)pontosan december 8-ika történetéről szól, méghozzá ahogy az alcím mondja, A szemtanú szemével, nos itt azért voltaképpen arról van szó, hogy ez ugyanolyan békés tüntetés volt, mint a mosonmagyaróvári tehát ugyanugy békés, fegyvertelen tömegre lőttek a karhatalmisták, vagyis a pufajkások.
- Dávid: A mosonmagyaróvári sortűz, a forradalom kezdete, a Rákosi rendszerharca, december 8 a forradalom végső befejezése, az új rendszer alakja.
- Schiffer: A december 8-i sortűz.....hanem ue. a napon Tatabányán, Salgótarjában, Békéscsabán is volt tüntetés, és az azt követő napokban Egerben és Miskolcon, ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy itt valóban az 1956-s forradalom lezárása.....
- Ez egy szervezett országos elrettentő akció lett volna?
- Schiffer: Valószínűleg
- Dávid: Nagyon valószínű feltételezés,
- Schiffer: Egy nagyon valószínű feltételezés.
- David: Egy feltételezés, amit ma már az elmúlt hetekben megjelent elemzések eléggé világosan mutatják, hogy valamikor november végén, a Kádár kormány megszűnetére a tárgyalást a munkástanácsokkal, ha még tárgyalt is, már látszat tárgyalások voltak, hogy december 2-ika és 5-ike között tartott központi bizottsági ülésen valami fordulat történt, hogy itt véget kell vetni, és tegyük hozzá azt, hogy Rácz Sándor, amikor december 8-n délelőtt 11 óra tájban a Parlamentből megérkezett a központi munkástanács ülésére, akkor a következőket mondta, " A parlamentben voltam Marosán Györggyel beszéltem, aki azt mondta, most már nem tárgyalunk, lövünk." Egy fél óra sem telt bele, amikor a munkás, a központi munkástanács megkapta a hírt, ésmég hozzá tartozik a politikai történethez, hogy a salgótarjániak nemcsak a Központi Munkástanács ülésére jöttek, hanem egyik munkástanács vezető azért jött Budapestre, hogy a szovjet katonai parancsnoksággal tárgyaljon, és segítséget kérjen, állítsák helyre a rendet, fékezzék meg a karhatalmistákat, mert Salgótarjában, úgy ízzik a levegő a feszültségtől, hogy ebből csak baj lehet.
- Schiffer: Az illető be is ment az Ajtósi Dürer fasori orosz parancsnokságra, ahol fogadták és ott közölték vele a hírt, hogyElőző éjszaka letartóztattak két bányászt Kisterenyén, nem

(Vasárnapi Újság)

voltak jelentős vezető figurák, nem véletlen tehát a nap megválasztása sem, a forradalom iogazi vezetője a Munkástanács-i vezetők akkor nem voltak a megyében és ez köztudott volt, hogy nem lesznek ott. Teljesen tisztázatlan, hogy ki riaszotta az üzemek dolgozóit, - Tehát ők voltaképpen szolidaritásból mentek oda, hogy a letartóztatott társaikat ki tudják menteni?

- Igy van, de hogy miért volt szükség ennek a két teljesen vétlen és nem jelentős szereplőnek a letartóztatására, ez egy erős kérdőjel, és bennünk erősen él az a feltételezés, hogy provokatív céllal lettek letartóztatva, és után prvokatív céllal lett a tömeg odahívva a térre, azért, hogy megtörténhessen az az összeecsapás, amit korábban sikertelenül provokáltak ki, az új párt vezetői és a karhatalmisták. - Ha megengedi, akkor idézek ebből a cikkből, amire az imént hivatkoztam, mert ebben önt alátámasztandó az szerepel, hogy a tömeg leolvadásának megakadályozása céljából, a MÁVAUT gépkocsivezetők autóbuszaikkal elbarrikádozták a tüntetés színhelyét, ezzel lehetlenné tették a további eátávozásokat.

- Schiffer: Még a tény az, hogy maguk a karhatalmisták blokkolták le a teret, aki el akart menni a térről, mert nem is tüntetni ment oda, hanem az iskolából ment el, vagy bevásárlása után akart elmenni a húsboltból, vagy bármilyen áruházból, azok se tudták elhagyni a teret, mert a karhatalmisták mindkét bejáratát a térnek blokkolták,

- Akkor az stimmel, hogy valaki lezárta a teret,

- Igen, de nem a MÁVAUTosok, és így gyűlt össze a két épületet a megyei tanácsot és a rendőrkapitányság előtt kb. 3-ezer ember, akik közül többen voltak a rendőrkapitányság előtt.

- Dávid: A sortűz

- Déli fél tizenkettőkor?

- Szombat délelőtt fél tizenkettőkor, és ami különösen megdöbbentő volt számomra, és ezt egyértelműen.....menekültek, az öblös üveggyár kerítésénél megrekedt egy csomó menekülő ember, akit ott öltek meg, akik a rendőrséggel szembeni épületek között akartak elszaladni, azok közül is rengeteg halt meg, és amint az egyik orvos, sebész orvos mondott, soha nem látott annyi sebesülést, ami hátba és fenékbe ért, vagy a koponya hátulsó részét érte.

- SCHIFFER:.....(érthetetlen)az egyik egy rejtélyes telefon, felhívták a különböző üzemeket, ismeretlen telefonálók, azzal,

(Vasárnapi Újság)

hogy megtörtént ez a letartóztatás, ki kell szabadítani ezt a két embert, és ezért vonuljanak fel. A másik provokációs elem, hogy az egyik szembülső házban karhatalmisták.....és nagy valószínűséggel állítható, hogy ők adták le az első lövéseket saját bajtársaikra.

- Na most kérem szépen a forrást megtudja nevezni?

- Természetesen meg tudom nevezni,

- Nem névre, hanem ez az illető személy,

- Létező személy állítja,

- És az Önök filmjében szerepel, és az kimondatik, amit most nekem mondott?

- DÁVID: A mi filmünkben nem fog szerepelni sajnos, mert ez a személy, aki elmeséte, nekünk ezt a személyt a saját fia megfenyítette, ha ő ezt elmondja, a nyilvánosság előtt, akkor megöli. Ilyenfajta fenyegetések vannak, többel találkoztunk, ahol az idősebb generáció úgy gondolja, hogy 32, 33 év után el kell mondani, mielőtt meghal.

- Schiffer: A megdöbbenő az, hogy a félelem nemcsak a 60-70 évesek között működik, hanem az ő 30, 35 éves gyermekeik között, akik nem is éltek akkor, és ez a félelem él bennük, amikor azt mondják, hogy apám vagy anyám, ne beszélj a kamera előtt.

- B. Király Györgyi beszélgetett Dávid János szociológussal és Schiffer Pál filmrendezővel. - KEDVES HALLGATÓ NE FÉLJ A FÉLELEMTŐL!!

(zene)

- Vasárnapi Újság.

H I R E K

8.00 h

Az MSZMP tagsága azt várja a Központi Bizottságtól, hogy az egyértelműen foglaljon állást hazánk stabil rendjének és a demokratikus szocialista fejlődésnek a megerősítése mellett. A VASÁRNAPI HIREK írásából kiderül, hogy várható az év egyik legfontosabb központi bizottsági lesz pénteken, amelyen a Pártkongresszus előkészítéséről lesz szó, valamint arról, hogy milyen az MSZMP viszonya a vallásossághoz és az egyházhoz.

- Ezután a külföldi jelentések.

VARÓ: - Az urnákhoz várják ma a lengyel választópolgárokat-----Ism

(Vasárnapi újság)

- Sokan gyűjtik az útikönyveket. Idézet a Szvojetunió című útikönyvből, mely 1974-ben is megjelent a Panoráma kiadásában: Zakarpatszkaja oblaszty. Ukránul: Zakarpatszka oblaszty. Ukrajna Kárpáton túli területe, mely 1940 január 22-én alakult közigazgatási területté. Lakossága 1 millió százezer, és annak 16 %-a magyar nemzetiségű. Székhelye Uzsgorod. Milyen is ez? Az Új idő független irodalmi és közéleti folyóirat munkatársai, ABC-sorrendben mondom: Csukás István, Gyurkovits Tibor, Hernádi Gyula, Szakonyi Károly és a főszerkesztő, Végh Antal, néhány napot törtöttek Kárpátalján. Király Edit beszélgetett velük.

- Mennyiben érezteti hatását Kárpátalján a MOSZKvában meghirdetett Peresztrojka és glasznosztj? Egyáltalán van-e valamilyen látható jele ennek ezen a vidéken?

- Az egyik ember úgy fogalmazott, hogy a peresztrojka az MOSZKvában van, Kárpátalja meg a Kárpátalján. És közte van a nagy orosz síkság, a driászi (?) erdő, mocsarakkal, az ukrán sztyeppék, maga a Kárpátok, és még csak azután jön Kárpátalja. Ezeken a területeken áttörni a peresztrojkáknak, eljutni Ungvárra, Munkácsra, Nagyszöllőstre, Beregszászra, Csepfalvára, Tiszaújlakra, nem kis dolog. Nem olyan egyszerű, mint ahogyan mi innen gondoljuk.

- Ezzel együtt azért az a véleményem, hogy azért hat a peresztrojka, aminek fényes bizonyága, hogy mi ott lehettünk. Az a terület, ahol mi voltunk, annak nagy része határsáv volt. Régen oda be nem tehetette a lábát még egy orosz se. Bizonyos igazolványok kellettek, mintha régen-régen nálunk Szentgothárdra el akartál utazni, akkor határsávbelpő kellett. Ez az egyik. A másik, hogy a Kárpátaljai Magyar Szövetség megalakulhat. Tehát ez is egy akkora dolog, hogy egyáltalán ezt bejegyzik, az ungvári megyei tanács illetékesei. Ez óriási dolog. ENnek ellenére mondják, és ez valószínűleg így is van, Gorbacsov messze van.

- Kerestük mi a magyar feliratokat, arra gondolván, hogy magyarul lakta terület, kétszázezer magyar, főleg ezek színtiszta magyar települések, mint Beregszász, ugye, még most is többségében magyarul lakta város, Técső és a többi, de latinbetűs felírást láttunk, az orosz elnevezésnek a latin betűs felírását, de nem magyar felírást. Egyedül Beregszászban,

(Vasárnapi újság)

Beregszász járásban van kiírva most, hogy Beregszászi járás, bár néhány helyen ilyen nyelvtani bukfencsel Beregovói járás van kiírva magyarul, azonkívül hát magyar feliratok üzleteken, meg egy-két jelmondat is volt, hogy a gyorsítás, hogy is volt, a párt stratégiája. Na most kiderült, hogy ez nem olyan régen va, mert szóvá tettük, hogyha ott van, akkor másutt mér nem, mert itt kitették pár hónapja, tkpen a Grósz látogatása körül, mondták is, hogyha a Grósz-látogatás előtt megyünk, akkor még más dolgokat látunk, mint most.

-Szóval az az igazság, hogy elsősroban nem a peresztrojkát meg a glasznoszttyot kerestük, hanem inkább JULiánusz barát nagy hitével indultunk útnak, kevesebb tehetséggel talán, mint ő, de azért azzal a hittel vágtunk neki, hogy megint megkeressük a testvéreket, és hír hozunk róla
- Kétszázezren vallják magukat magyarnak, vagy kétszázezren beszélnek a magyar nyelvet?

-Ez egy teljesen megbízhatatlana szám, mert amilyen hitellel mondják a kétszázeezeret, mások ugyanolyan hitellel mondják a háromszázeezeret is. De ezt ma már senki nem tudja megmondani, hány magyar él ott. Még a legkorrektebb felmérés szerint se, t.illik a KÁrpátalján a felszabadulás 1945-ben azzal kezdődött, hogy minden magyar lakost, férfilakost, de nőket is, tizennyolctól ötvenöt évig összeszedtek és ezer kilométerekre vitték el őket munkaszolgálatosként vagy halálra ítélték, mert csak a húsz százalékuk, vagy talán annyi se jött vissza. De, aki akkor megvált a magyarságától, és ruszint vagy szlovák vagy ukrán nevet választott magának, vagy egyszerűen csak beírta, hogy ő ukrán vagy szlovák, azokat mind visszaengedték. Namost természetes dolog, hogy rengetegen vállalkoztak arra, hogy nevet változtatnak, nemzetiséget változtatnak, és ezáltal megússzák a halált. És egy másik dolog pedig az, hogy azóta folyamatosan történtek a dolgok, hogy funkciókat elérni magyar névvel egyszerűen lehetetlen. Még legközelebbi időkből is van példa, hogyha valaki nem párttag, és magyar, az úgyszólván a legminimálisabb tisztséghez sem juthat. Namost Pál apostol azt mondta, aki püspökséget kíván, jó dolgot kíván. Hát az emberek közül sokan szerettek volna lenni ez is, az is, amaz is, és hát ez, ha nem ment másként, mint a magyarság megtagadásával, akkor bizony sokan megtagadták a magyarságukat.

- Igen, és nekünk nincs jogunk a legkisebb szemrehányást tenni.

- Öt nap alatt ez teljesen felületes volna, hogyha mi ítélkeznénk, vagy fölmélnénk valamit. INkább csak valóban ezt a jószándékot vittük,

(Vasárnapi újság)

hogy megkeressük azokat, akik még magyarul beszélnek.

- Gondfolum, ezek között voltak írók is, hiszen írók mentek Kárpátal-
jára.

- Van egy nagy pezsgés a magyar irodalomban is. Jelentős prózaírók
vannak, költők vannak, és örömmel állapítottuk meg, hogy ennek a szel-
lemi pezsgésnek, ami ott is megindult Gorbacsov fellépése után, épp
ennek a mozgalomnak az első vonalában vannak.

- A szociográfia, vagy inkább a múltnak a megidézése, dehát mégiscsak
ilyen emlékgyűjtés, egészen megdöbbentő gyűjtés. Kaptunk gyűjtésből
részleteket, a Huszt várának is, meg a magyarok elhurcolásának is,
meg a hadifogoly, a dolgokról, tehát nyugodtan és jószívvel, és örömmel
állapíthatjuk meg, hogy igenis él és működik a magyar szellem, a magyar
írói szellem, hiszen mindegy, hogy minek nevezzük.

- Nemcsak az írói. Mindig abból indulunk ki, hogy az írók, akik
éppen tollhoz jutnak, azok majd megmentik a nyelvet. Nem egészen így
van. Az, amit tapasztaltunk, egyszerű asztalosmestertől vagy az ungvá-
ri plébánostól, aki pincér, aki történelemtanárként pincérkedett, szó-
val az emberek is a maguk értéke szerint helytállnak. Nemcsak egyszerü-
en akik írnak róla, mert az bizonyos szerep is. Történetesen egy het-
venhat éves plébános, aki kétszáz km-re jár szentmisét bemutatni, öt
helyen egynap, prédikál, tudőazstmával operálva, teljesen magányosan,
nem beszélve, hoy nyolc évig volt ő is lágerben, meglehetősen nagy
szenvedések közepett, olyan megrendítő volt, amikor kérdeztük, hogyhát
nem tudna nyugalomban, vagy áttelepülni, hát soha föl nem merült be-
me, mert ezért az egész eszméért, ami maga a vallás is egyben, párhuzamo-
san a magyarsághoz, bármikor az életét adta volna.

-Pedig lehetett olyan híreket is olvasni, hogy pl. Beregszászon utcák
néptelendetek el, tehát elmentek a magyarok, éppen a kisebbségi létük,
a hátrányos helyzetük miatt.

- Hogyha nem mentek volna el, akkor négyszázezren lennének, és nem há-
roszázezre. Ez kétségtelen. Azonban meg kell hogy mondjam, hogy egyszer-
rűen megrendítette és meghatott az a furcsa dolog, hogy a kisebbségi lé-
bárhól a világon nyomásban is meg szabadabb szituációban, fantasztikus
kohéziós erő. A nyelv, a ,kulturális örökség, a történelem, a helynek
a revírnek az ösztöne, valamilyen olyan erős összetartó dolog, amit na-
gyon nehéz szétverni. AZ az államforma és aza hatalom az okos, amelyik
nem is karja szétverni. T.illik az a pluralizmus, ami a nemzetiségek
pluralizmusa, az egy olyan erő ugyanakkor, hogyha integrálódik, akkor

(Vasárnapi újság)

az a politikában, a gazdaságban s mindenben egy nagyon termékeny üggyé válik.

- Hogy Szent István királyunkat ne idézzem pontosan, ő is említést tesz róla a fiának Intelmekben, hogy hogy kell bánni az idegenekkel. Hát óriási dolog. Az egy nemzetnek, egy népnek, egy országnak jelentős ereje lehet. Említette Király Edit itt az utcák lenéptlenwedését. Nemcsak utcák, közösségek, falvak is elnéptelenednek, vagyis átrendeződnek. Vannak közösségek, kisvárosok, ahol 1944-ben a lakosság 80 %-a magyar volt. Ott most több helyen tapasztaltuk, 10-15, legfeljebb 20 %-a magyar. Volt is erre a szovjet hatalomnak több receptje, hogy hogyan kell ciszálni, ugye, végzett egyetemisták nem telepedhettek le ott, azon a területen, ahol a szülőföldjük volt, elvitték őket több ezer kilométerre. Sőt, már azzal elkezdtek, hogy nagyon sok kárpátaljai magyar fiatal nem vettek fel az egyetemre, ott, Ungváron, hanem a világ minden táján, Moszkvában, Leningrádban.

- Nem beszélve arról, hogy az egyetemre való felvétel az orosz nyelven vagy ukrán nyelven történik. Nem magyarul vizsgáznak. Aztán tanulhatnak magyart is, magyarul, de avizsga ehhez van kötve. Most olyan fokon, hogy egyetemi vizsgát tegyenek ukránul, hát nagyon kevés magyar tud, és például a papi utánpótlásnak én ezt a többletét vizsgáltam első sorban, 49 papja volt a katolikus egyháznak, 1946-ban, és jelenleg kilenc van. Jelentkeznek minden évben többen, öten-hatan, nyolcan, nos ezeket először nem engedik, akkor várattják, négy évet, öt évet, és aztán pár év múlva a fiatalok is zsétszélednek. Úgyhogy egyáltalán nincs papi utánpótlás.

- Ezzel függ össze, amit a Gyurkó úr is említett, sok szülő azon gondolkodik, hogy milyen tagozatú iskolába adja a gyerekeit. Ugye van magyar-ukrán-orosz tagozat, ahogy ők ezt nevezik, internacionalista iskolák, ahol természetesen az igazgatóság orosz vagy ukrán, és a hivatalos nyelv az iskolában az. A magyar tagozaton természetesen tanítanak magyarul, és hát fölvetelízehtnek a gyerekek a magyar tagozatra, de nagyon sok szülő azt mondja, hogy hát közelebb van egy ukrán iskola, azután hátha nem tanulja meg a nyelvet, úgy, hogy tovább jusson majd. Beszéltem pedagógusokkal és szülőkkel, és ilyen furcsa kör, t.illik a pedagógus azt mondja, hogy amennyiben a szülők kérvényezik, akkor megtartják a magyar tagozatot, a szülő azt mondják, hogy nincs magyar tagozat, mit kérvényezzenek, beiratják ukrán iskolába a gyerekeket, és ez, noha semmiféle különösebb pressziót nem gyakorol a hatalom, hogy úgy

(Vasárnapi újság)

mondja, de ez egy ilyen eltanácsolás van, meg az, hogy nem tudom én, az első elemista gyerekek, akik az ukrán tagozaton kapnak mindenféle széptanszert, táskát, egyebeket, a magyar gyerekek nem. NOha ezt a szülők megoldhatnák, de Nagyszöllősen beszéltem egy református lelkésszel, és azt mondta, az a baj, hogy néha lélekben föladják az emberek.

-Igen, de mondd el Tóni, hogy mi volt Csetfalván, ez azért egy másik történet.

- TUdtuk, hogy ez a falu egy ősi, színtiszta református község. Elme-
gyünk a tanítóhoz, megkérdezzük a nevét, mondja hogy Jurij Jurijevis ILija

- tudott magyarul

- nagyon jó kiállítású, még gondolkozásában is egy rendkívül tisztessé-
ges ukrán ember. De arra azért vigyázott a hatalom, hogy ebben a falu-
ban a tanító ruszin legyen, ukrán legyen. No hát persze, hogy tud ma-
garul, hiszen harminckét éve van ott, és kérdezte is a párttitkárt,
na párttitkár, mondd meg, volt nekünk valalmi bajunk egymással, nem
szeretni mi magyarokat? Dehogynem szeretni mi magyrok, mindenki sz-
reti a másikat, ez nem Karabah, meg Üzbegisztán itt, itt nem voltak
ilyen odlgok, dehát végül mégiscsak az, amit a Szakonyi mondott, hogy
feladja lélekben. A tanító úr is így beszél, a tanítóné asszony is így
beszél, akkor ezek évek alatt, évtizedek alatt meghozza a maga gyümöl-
csét.

-Igen dehát, gyerekek, azt hiszem, elmondhatjuk, hogy ezeknek ellenére
mégiscsak úgy éreztük, amit ők nagyon fájón a szemünkre hánytak, hogy
mégiscsak ők a hatodik ága annak a bizonyos sípnek, amit mi itt ötágú
sípnek hirdettünk, sajnos, teljesen végiggondolatlanul, tehát van öné-
zet, van öntudat, van lélek, van szellem.

- És én meg valahol azt éreztem , nem tudom ez a ti meglátásokokkal
találkozik-e vagy sem, hogy ez a nép ott, ruszin, magyar, ukrán, nem
boldogtalan. Én Magyarországon sokkal több boldogtalan embert ismerek
és látok, mint ahogy első látásra ott láttam.

- Hát persze öt napig láttuk őket.

-Igen, perzse, nem is akarok semmilyen következtetést levonni. De ahogy
táncolnak, amilyen életerősek, amilyen vidámak, szóval ez a nagy menny-
boldogtalanság nem látszik az arcukon, enm látszik a családokon.

- Meg kell mondjam neked, hogy egy általános emberi tulajdonság, ún.
homöosztázis, amelyik egyensúlyra beáll. AKárhó vizsgálod az emberisé-

(Vasárnapi újság)

get, a zulukafferek azok is boldogan tácolnak. Ez nem jelent semmit. De azt tudni kell, hogy objektíve különbségek vannak. Ezeknek az embereknek a többségen nem is látta a különbségeket. Egyszerűen nem tudják. Elmondták nekem, én is egy csomó embert meginterjúvolta, ennivalónk van, ruhánk van, tehát azok az elemi szükségletek ki vannak elégítve, mi boldogok vagyunk, illetőleg elégedettek vagyunk, mert a boldogság valamilyen nagyo-nagyonfinom fogalom.

- Nem értek teljesen egyet. Én is úgy éreztem, hogy valahogy megemelkedettebben élnek, mint mi. Lehet, hogy azért, amit először említett a Béla, hogy a kisebbség mindig összetartó erő, és előre mutató erő. Én is úgy éreztem, hogy várnak még valamit, ugye, van mit várniuk.

- Mért, nekünk nincs mit várni, hát bocsáss meg, hát végképp (most ezen vitatkoznak, több hang egyszerre)

- Mint ahogy Hernádi mondta, hogy megvan az elemi szükséglet, hát persze nem szabad ugyanazzal a szemmel nézni, mint a pesti üzleteket, de azt mondták, hogy akik jönnek bentről, az UNIó belső területéről, azok nagyon szeretnek itt lenni, nem akarnak elmenni, úgy érzik magukat, mintha külföldön lennének, sokkal jobb helyzetben vannak itt, sokkal jobb a szellemi és egyéb közeg, azért megőrzött valamit egy más világból ez a kárpátalja.

-Akárhogy is nézzük, ez a terület Európa. Ez egyértelműen kiderül. Ez a terület a csehekhez tartozott egy időszakban. Ez a terület tkpen negyven éve Szovjetunió. És soha nem volt Oroszország. Az a rombolás, amit a szatelinizmus a paraszti léttel meg egyéb ügyekkel csinált, az nem olyan erővel történt itt. Itt is megtörtént, mert borzalmas dolgok történtek, de azért az időfaktort nem lehet kikapcsolni. Hetven év alatt, két nemzedék, három nemzedék az tényleg nagyon elnyomorodik. Itt tkpen másfél nemzedék az, emberek ott mondták, a pincérek, apám, aki paraszt volt, hogy dolgozott a csehek alatt, a magyarok alatt, azok is voltak ott három évig, öt évig, igen, úgyhogy azért mondják, lényegében hogy ez a SZovjetunió Svájca, nyugati széle, Európához tartozik, akár-hogy is nézzük.

-Ha szóltunk valalkinek valamit, hogy itt milyen rosszul van valami, akkor azt mondták, hát ne beszéljünk, hát nézzék meg túl a hegyeken, hogy ott mi van. Én elmentem a Csetfalvi csordáshoz, megnéztem a falu csordáját, a falu teheneit, és hát bizony magyar szemmel nézve ez egy ilyen gyenge-közepes, elég hibrid jószágállomány. És úgy kezdtem beszélgetni a csordással, és elmondta a csordás, hogy ez a legszebb csorda a környéken, hát nézzék meg ott, Ökörmezőn vagy HUSzton túl. Vagy

(Vasárnapi újság)

elmentünk az állami gazdaság gyümölcsösébe. Hát szörnyű, iszonyatos a gyümölcsös, mert hát ami betegsége lehet egy almafának, az mind rajta van. És akkor mondják, hogy menjek el egy másikba, ott nézzek szét, ez gyönyörű.

- Namost azt mondták egyesek, hogy ne azt nézzük, amit oly sokszor néznek, hogy milyenek az utak, mert borzasztóak, hogy milyen a köztisztaság, az ellátás, mert azt ők is tudják, és nem tehetnek róla, ez a SZovjetunió tartozéka, az efféle tünet, és sokszor azonban úgy érzik, mintha nekik tennének szemrehányást, hogy nem lennének elég tiszták, rendesek, hanem azt mondták, azt nézzük, és azt keressük, hogy az mi közöttük, az ott élő magyarok között az érték. És többek között ezt a találkozások alkalmával tapasztaltuk, hogy rengeteg felelős törekvő van, ami irigylésre méltó, és talán éppen a kisebbségi sorsból ered.

- Az az asztalosmester volt számomra a legmegdöbbentőbb, Németh Lászlót idézett, és olyan intelligenciával, mint ahogy itt egy egyetemi tanár vélekedett a kisebbségi sorsról. Németh László mondta, hogy meg kellene találni azt az oltóanyagot, amellyel beoltjuk magunkat a terror íze ellen.

- AZ Új idő c. független irodalmi és közéleti folyóirat munkatársai azt tervezik, hogy a lap szeptemberi száma erről a kárpátaljai utazásról szól. Rengeteg telefon jött, három téma köré: megrendítő volt hallgatóink, párttag hallgatóink számára Böszörményi Miklós nyug. egy. tanár önvallomása, nagyon sokan telefonáltak a Salgótarján 1956 dec.8-i felelőssel kapcsolatban, és sok-sok telefon Somogyvári Gyuláról, a magyar lektúrirodalomról.

A Vasárnapi újság ezzel véget ért, Rapcsányi László búcsúzik.

KOSSUTH ADÓ

GONDOLAT-JEL

11.00 h

A rádió kulturális hetilapja

VI. évf. 27. szám

- EZ a forradalom le sem tért a legjobb értelemben vett szocializmus útvjáról, mondta 1956-ban Halottak Napján Füst Milán
- Államosítják 1956-ot? A 301-es parcellán a kopjafákat felállító Enconnue csoport tagjai nyilatkoznak.
- 56 az első antitotalitárius forradalom volt, írta Szabó Zoltán, aki az emigrációból is emigrált. Rá emlékezik a jóbarát, Czigány Lóránt
- Felelősnek érzem magam, mondja Korniss Mihály, aki a túrt kategória írója volt korábban, A félelem dicsérete c. kötete kapcsán
- Jegyzetlapok Pesaróból, a kísérleti filmek fesztiváljáról

A Gondolat-jel mai szerkesztője Ocsovay Gábor, műsorvezető Bölcs István

Az egy órás műsor szalagról lehallgatható: Tape B 01360.

- o - ooo - o -

KOSSUTH-adó

HÍREK

10.00 h

Sajtóértesülések szerint az MSZMP Központi Bizottságának péntekre tervezett ülése az egyik legfontosabb ilyen tanácskozása lesz. A vezető párttestülethez közelálló körből a VÁSÁRNAPI HÍREK úgy értesült, hogy GRÓSZ Károly főtitkár tart majd előterjesztést a párt-kongresszus előkészítéséről. Várhatóna szó esik azokról a kérdésekről, amelyek elősegíthetik a cselekvési egység megeremtését a pártban. A különböző pártszervezetek és alapszervezetek ugyanis úgy látják, a jövőendő választási kampány sikeréhez szükség van arra, hogy az MSZMP egyértelműen és közérthetően állást foglaljon az ország fejlődésének alapvető kérdéseiben. A tagság azt szeretné, ha a KB tagjai hazánk stabil rendjének és a demokratikus szocialista fejlődés távlatainak megerősítése mellett tennék le voksukat, - vélekednek a KB-hoz közelálló körök.

A Szolidaritás nem kíván részt venni a kormányban, azt viszont szeretné, ha az átalakítás felgyorsulna Lengyelországban. Ezt L.Walesa erősítette meg Gdanskban, a Szolidaritás országos vezetősége előtt. Hangsúlyozta, hogy a Szolidaritás továbbra is szakszervezet marad, az országos vezetőség elítélte a varsói kormányt, mert nem hajlandó engedélyezni a független diákszövetséget. Lengyelországban egyébként ma tartják a parlamenti választások második fordulóját.-----Ism.

A berlini repülőszerecsétlenség halálos áldozatainak száma 17-re emelkedett.-----ism.

A szlovén parlament deklarálta a jugoszláv államszövetségtől való elszakadás jogát. Ezt ugyanis fontosnak tartják a szlovén nép önrendelkezéséhez, ezt a köztársaságot elsősorban Szerbiában, már korábban is azzal vádolták, hogy fel akarja bomlasztani Jugoszláviát.

Jugoszláviában független horvát politikai szervezet alakult. Alapítója Frano Tugymán történész, egykori tábornok, akit két évvel ezelőtt nacionalizmus vádjával börtönbüntetésre ítélték. A szervezet többpártrendszeret és parlamenti demokráciát akar Jugoszláviában. Az alakuló gyűlést eredetileg egy zágrábi középületben akarták megtartani, de mivel azt a rendőrség nem engedélyezte, amint egy 50 szervező egy lakásban tartotta meg a gyűlést.

(hírek, 10 h)

Választásokat tartanak ma Európai Parlament hét tagállamában, a másik öt tagországban már a héten elkezdődött a szavazás, de iránta a polgárok feltűnően kis érdeklődést tanúsítottak.

Amerikai képviselők újabb szankickat javasolnak Kína ellen, tiltakozásul a diáktüntetések vérbefojtása miatt. Egy republikánus törvényhozó indítványozni fogja, hogy vonják meg Kínától a legnagyobb kereskedelmi kedvezményt. 83 demokrata és republikánus képviselő pedig levélben sürgette az elnököt, hogy függessze fel a nukleáris együttműködést Kínával. G. Bush már beszüntette a fegyvereladásokat, de mivel fontosnak tartja a Pekinggel való kapcsolatokat, újabb korlátozó intézkedéseket nem tett.

Kiutasítottak Kínából egy brit tv-riportert és egy operatőrt. Az ITN kereskedelmi tv társaság munkatársai turista vizummal érkezettek Kínába, újságíróként nem voltak akkreditálva.

Időjárás-----

- ooo - 0 - ooo -

KOSSUTH-adó

ÖT KONTINENS HÉT NAPJA

11.05 h

Külpolitikai negyedóra

A szerkesztő: TAMÁSI Zoltán.

- Ezen a héten Magyarországra figyelt a világ, Nagy Imre és sors-társai bucsuztatását mindenhol történelmi jelentőségű eseményként értékelik, igaz nem mindenütt egyforma előjellel. Egy csehszlovák vezető pl. az ellenforradalom újjáéledésére figyelmeztetett. Meglehetősen félreértve a magyarországi történeteket. A legtöbb helyen azonban Mostszkvától Washingtonig őszinte rokonszenvvel figyeleik, hogyan próbál a magyar társadaom kilábalni a válságból és megértik ez nem sikerülhet a fehér foltok eltüntetése nélkül. Ugyancsak nagy visszhangot váltott ki külföldön a Kerekasztal, vagy inkább három-oldalú tárgyalások megkezdése, ami segít megvalósítani a hatalom társadalmi kontrollját. Most pedig a külföldi eseményekről. Műso-

(külpolitikai negyedóra)

sorunban szó lesz Kínáról, a megtorlás hetéről, összefoglalót hallanak Gorbacsov bonni utjáról és a Ferganai nemzetiségi villongásokról. Milyen nyugati segítségre számíthat egy keleteurópai ország a válság gyorsabb megoldás érdekében? - Mitterrand varsói látogatása, ill. a Magyarországnak ígért amerikai kezdvézmények segítenek megválszolni a kérdést. Elsőként P.Szabó J. hallják Kínáról.

- A megtorlások hetét zárták Kínában, de alighanem csak az elsőt, mert hiába hogy már az első halálos ítéletek is megszülettek, a megtorlásnak nincs vége. Százakat, talán ezernél is több embert tartóztattak le. Foglaltak a besugógnak fenntartott telefonok számok, de az ellenforradalmárnak minősítettek fekete listáján akár százezrek is szerepelhetnek. Illegális diák- és munkás szervezetek tagjai éppúgy, mint a borzsoá liberalizmus bűnébe esett párt-ú tagok, sőt káderek, vagy éppen egyszerű éppen egyszerű állampolgárok, akik viszont abban bűnösök, hogy az tucára mentek a demokráciáért. A nagy kérdés, hogy ki vagy kik irányítják a megtorlást, és egyáltalán kik irányítják ma Kínát. A hadsereg bármekkora volt a szerepe nem önálló politikai erő, csak eszköz valaki, valakik támogatója, esetleg többeké is, elsősorban TEng Hsziao pingé, aki személyesen írta alá aparancsot a katonák pekingi bevetésére, legalább is ezt állítja egy kínai lap. Teng nagy álmát, a szovjet-kinai csúcstalálkozót háttérbe szorították a diák tünetések, csak hogy TEng igazi nagy álma, Kína modernizálása, a modern Kína megteremtése, ami illuizóvá zsugorodhat, ha a mostani eseményekkel bezáródnak Kína kapui, elszigetelődik az ország, végképp zsákutcába jut a reform. Aligha hihető, hogy Teng ezt akarja, de vajon valóban az történné-e Pekingben, amit a 84 esztendő TEng akar? Ahhoz, hogy a diákok tegnap még hazafias mozgalmából mára ellenforradalom legyen, a 80 feletti veterán gárda szövetsége kellett, ők valóban konzervatívok, reform-ellenesek és visszajuttathatják Kínát akár az 50-s évekhez is. Sokan úgy vélik, Kínában ugyanaz történt, mint amikor a SzU Hruscsov után visszalépett a brezsnyevi korszakba, ehhez azonban úgy érzem túl sok minden történt Kínában a reform tíz éve alatt. Azátn mégiscsak különbséget kell tenni a reform-ellenesek és a reformpártiak között, ha bár az utóbbiek mérsékeltekre és radikálisokra oszlanak. Maradt-e annyi tekintélye a mérsékelt Li Pengnek, a pekingi véres vasárnap után, hogy átmenetileg évekre, néhány évtizedre

(Külpolitikai negyedóra)

az ország élére álljon. Eltűnhet-e nyomtalanul Csao Ce-jang és a többi radikálisan reform-párti, akiknek erejére, súlyára utal, hogy az új vezetés immár hetek óta képtelen önmagát legitimizálni. Kérdőjelek, amelyeket azonban a megtorlások perceiben csak Kínán kívül lehet latolgatni.

-

- A közös európai ház megteremtésének vágya, igen fontos egyezményeket eredményezett az elsőszámú szovjet vezető bonni útján. Emellett jelentősen változott a nyugatnémetek képe a szovjet politikai gondolkodásról. Bonn, Szalai Zsolt.

- A kérdés most már csak az, hogy meddig tart majd a "Gorbi láz", vagy a "Gorbi mánia", amely ezen a héten járványos sebességgel kerítette hatalmába a szövetségi köztársaságot, egészen odáig, hogy a parlamentben kormány és ellenzék gyakorlatilag közfelkiáltással fogadta el az a törvényjavaslatot, amely egyrészt nagy sikernek nevezi a látogatást a továbbiakban pedig felszólította a kancellárt és minisztereit, hogy tegyenek meg mindet a tárgyalásokon lefoglalt egyezmények valóraváltásáért. Voltaképpen ezen múlik majd az egész, ezen lesz lemérhető, hogy az új stílusú szovjet vezetés és az új stílusú szovjet politikai gondolkodás, csak pillanatokra nyugtázta-e le a németeket, avagy mostantól tényleg elhiszik, hogy ez az ember, Mihail Gorbacsov gyökeresen különbözik az elődeitől, a szögletes mogorva és bizalmatlan Mister Nyetektől, hogy tényleg megbékélést és demokráciát akar. W. Brandt tiszteletbeli szoc.dem. pártelnök, aki annak idején kancellárként az új keleti politika kezdeményezője és motorja volt, most a vitában azt mondta, hogy a csillogó szavaknál és a tetszetős fogalmazásoknál sokkal fontosabb, hogyan történik majd ez a gyakorlatban. A politika lesz az egyszerűbb, azzal együtt is, hogy lényeges kérdésekben megmaradtak az alapvető eltérések, úgy mint anémet egység, a berlini fal, vagy Nyugat-berlin önállósága. Mégis a közös szovjet-nyugatnémet nyilatkozat, amelyhez hasonlóan Moszkva még egyetlen polgári demokráciával sem írt alá, olyan közösen végrehajtható célokat fogalmaz meg, amelyekben nem lehet nem egyetérteni. Legfeljebb csak csodálkozni azon, hogy az emberi jogok egyetemes tiszteletben tartásához eddig miért nem jutottak el? Erre mondják itt, hogy azért mert Brezsnyevvel nem lehet

(külpolitikai negyedóra)

tett, ahogy azonbana szovjet peresztrojkában is lemaradt a gazdaság a politikához képest, ugyanez a helyzet a Moszkva-Bonn viszonyban is. Lambbsdorf gróf szabaddemokrata pártelnök, egykori gazdasági miniszter ue. a Bundestag vitában azt mondta, hogy a szovjet gazdaság egyrészt túl nagy, másrészt túlságosan bürokratikus és nehézkes ahhoz hogy kívülről lehessen döntő változásokat beletáplálni. Vagyis a nyugatnémet segítőkészség csak kiegészítő hozzájárulás lehet, rossz lenne ha nem lenne, de ha van akkor is kevés. A nagyiparnak emellett üzleti érdekei vannak, és ezeknek soha sem fog ellene tenni, még akkor sem ha a kormány ezt szeretné.

-

- Bonnban a közös Európai ház volt napirenden. Ugyanakkor a SzU, mint közös ház, néha szűknék bizonyul az ottélő népeknek. Az üzbeisztáni helyzetképet Baráth J. ismerteti:

- 95 halott, többségükben meszt törökök, akiknek megcsokított holttestét alig lehet azonosítani, 1010 sebesült, köztük 200 belügyi katona és rendőr. 2.400 letartóztatott, 7.700 elkobzott lőfegyver. Junius 17-ig ez az őzbeisztáni zavargások gyors mérlege. A meszt törökök kisebb részét kitelepítették Üzbeisztánból. A többiek menekülttáborokban vannak, ahol erjed a vérhas, kritikán aluliak az egészségügyi, a higiéniai állapotok, hús csecsemő született a pusztta földön, gyakorlatilag orvosi segítség nélkül. A nemzetiségi összetűzés vagy inkább cinikus pogrom okaival és körülményeivel kapcsolatban egyelőre talán még több a kérdés, mint a válasz. Ám már most is nyilvánvaló, hogy nem valami piaci adásvétel során keletkezett hirtelen fellángolt konfliktus volt a törtétek kiváltó oka, mintezt R. Nyisanov bucsuzó üzbeisztáni elsőtitkár mondta, kérdésekre válszolva a szovjet parlament nemzetiiségi kamarája elnökévé való megválasztásakor. A dél-grúziai Mersidiából kitelepített törökök számát Üzbeisztánban 50-ezerre teszik. Pontos számukat megállapítani lehetetlen. A 40-s években, amikor Sztálin parancsára deportálták őket, hovatarozásukat ötletszerűen írták be a megfelelő rovatokba. Sokan közülük grúz vagy azerbajdzsán nemzetiségűekként szerepelnek. Nemzeti iskoláik máig sincsenek. Üzbeisztáni háttérbe szorítottságukra jellemző, hogy még azokban a

(külpolitikai negyedóra)

gazdaságokban is üzbég minden vezető, ahol a dolgozók többsége meszt török volt. A Novoje Vremja elemzése szerint a zavargásoknak első-sorban szociális okai voltak. A fergánai terület egy millió lakosa közül, több mint 200-ezer a munkanélküliek száma, aminek elsőszámú oka a gyapot monokultura. A kialakult helyzet paradoxona, hogy míg a helyi lakosság nehéz versenyben van a munkahelyekért, addig a magasabb szakképzettséget kívánó, nagyobb presztizsú állásokat általában jövevények töltik be. A július eleji gyilkosságokban résztvevő sokaság elsősorban 13-25 éves fiatalokból állt. Ugyanakkor viszont nyilvánvaló az is, hogy valaki a háttérből irányította és pénzelte a randalirozó tömegeket, akik közlekedési eszközökhöz, benzinhoz fegyverekhez, vodkához és kábitószerhez szervezett csatornákon keresztül jutottak. Az információk látszólag ellentmondóak. A lapok hol ahelyi maffiákat, hol állami- és pártvezetőket említeneek szervezőként, így az az ellentmondás könnyen feldolható. Üzbegisztánban ugyanis nem új dolog, a maffiát, az államot és a pártot ugyanazok vezessék.

-

- Mit várhat a Nyugat-tól az átalakuló Lengyelország? - Varsó Nemes Gábor:

- Minden meg van bocsátva, a Nyugat el van önöktől ragadtatva, a pénzről majd később beszélünk. Nagyjából ez volt az az üzenet, amelyet Mitterrand elnök maga, de kicsit az egész nyugati világ nevében a lengyel vezetőknek hozott. A látogatást lezáró sajtóértekezletén Jaruzelski tábornokot és Rakowski miniszterelnököt elhalmozta bókjaival. Igen bátor embernek, igazi hazafiaknak nevezte őket, akik a demokrácia útját választották. Ezzel végleg helyreállította a lengyel vezetők Franciaországban ugyancska megtépázott tekintélyét. S egyuttal lezárta a szükségállapotot követő hosszú politikai korszakot. Az elnök hasonlóan pozitívan nyilatkozott a lengyel választások győzteséről, a Szolidaritásról. Dicsérte a lengyelek tiszteltreméltó politikai felelősségérzetét, de a Walesa által átadott gazdasági memorandumot, amelyben a Szolidaritás szakértői 10 milliárdos nyugati segílyt, ill. tőkebefektetést szorgalmaztak, csak általánosságban kommentálta. Ezek igen érdekes, bár nem szokványos ja-

(külpolitikai negyedóra)

vaslatok, ám a válaszhoz idő kell - mondotta. Franciaország a maga részéről máris komoly gazdasági segítséget nyújt a politikai reformok támogatására és erre ösztönzi nyugati partnereit is. Persze ami francia szemszögből nézve komoly gazdasági segítség, az a lengyelek kétségbeejtő helyzetében csak apró morzsa, Jaruzelski tábornok egy pohárköszöntőben meglehetősen félreérthetetlenül leszögezte, a most aláírt egyezménye, amelyek közül a legfontosabb, hogy a lengyel adósság törlesztéseket négy évre elhalasztják, jóirányba mutatnak ugyan, de csak a kezdetet jelenthetik. Lengyelország mindenek előtt a konkrét gazdasági tényeken fogja majd lemérni az olyan absztrakt fogalmak értékét, mint partneri viszony, problémáink megértése, jövőbe tekintés. De hát Mitterrand keze is meg van kötve. A nagyvonalú kormánysegélyek ideje már lejárt, a magántőkét pedig nehéz politikai áldozatokra ösztönzni. A franciák különben is egyelőre nyugodtan mutogathatnak a többi hitelezőre meg a Világbankra, mondván, először ezeket kell megoldogozni. Ezt a feladatot Mitterrand magára is vállalta, és a lengyel adósságokkal kapcsolatban kijelentette, sikra száll azért, hogy a nemzetközi szervezetek ebben a nehéz átmeneti időszakban reálisan ítéljék meg Lengyelország pénzügyi lehetőségeit. Vagyis ha nagyszabású segélyekre nem is, de az egész adósságállomány átütémzésére van némi kilátás.

-

- Végül nekünk szánt kezdvézményekről lesz szó, amelyek ugyan még nincsenek meg, de mégis biztosra vezetők. New York, Bolgár GYörgy.

- Az amerikai képviselőház eljárásjogi bizottságnak kereskedelmi albizottsága a hét első napjaiban elfogadott egy olyan javaslatot, pardon nem is egyet, hanem kettőt, amely különböző könnyítéseket irányoz elő a magyar-amerikai gazdasági kapcsolatokban. Az egyik azt indítványozza, hogy M.országnak ezentúl ne évente szavazzák meg az un. legnagyobb kereskedelmi kedvezményt, amely egyébként nem a legnagyobb, hanem a diszkriminációtól mentes normális vámtarifa, nos tehát ezt nem minden évben kénytelen meghosszabbítani az amerikai törvényhozás, hanem csak öt évenként. Ami ugye azt jelentené, hogy ezzel nagyobb bizalmat szavaznának amagyar reformoknak, és nagyobb

(külpolitikai negyedóra)

biztonságot nyujtanának mind a magyar exportőröknek, mind az amerikai importőröknek. Ezzel a javaslattal párhuzamosan futott azonban egy másik is, amely M.ország és Lengyelország számára bizonyos árucsoportokban további vámkedvezményeket nyujtana, valamint állami garanciát adna az amerikai magánbefektetésekre ebben akét országban. A három könnyítés közül talán ez az utóbbi a legfontosabb, hiszen egyfelől manapság mi is a közvetlen tőkeberuházást látjuk a legszívesebben, más felől a rengeteg bizonytalansággal terhelt kelet-európai piacra nyilván csak akkor merészkedik az amerikai tőke, ha maga mögött tudja az államot, amely a térségben gyakori vis maior esetén magára vállalja a magántőkés veszteségeit. Bush elnök bejelentése, amely néhány nappal követte a képviselőházi albizottság vitáját és alig néhány órával Nagy Imre temetését, az állami beruházási garanciát és a legnagyobb kedvezményen túli vámkönnyítéseket tartalmazza, a legnagyobb kedvezmény meghosszabbításának kiterjesztését nem. Mégis az, hogy a két hasonló javaslat, a törvényhozó és a végrehajtó hatalom részéről ilyen gyorsan és békésen egymásra talált, arra utal, hogy a kedvezményeket hamarosan még Bush magyarországi látogatása előtt megszavazhatják.

- A newyorki tudósítással végetért külpolitikai negyedóránk.

- ooo - 0 - ooo -

PETŐFI-adó

HÍREK

11.00 h

-----Ismétlések-----

- ooo - 0 - ooo -

KOSSUTH ADÓ

DÉLI KRÓNIKA

12.00 h

A mikrofonnál Vrannai Katalin.

Tartalomjegyzék-----

Időjárás-----

- Elsőként a már beígért előzetes az MSZMP Központi Bizottságának üléséről.

- Sajtóértesülések szerint az MSZMP Központi Bizottságának péntekre tervezett ülése az év egyik legfontosabb ilyen tanácskozása lesz---
--ismétlés-----

- Külföld. Európaszerte választások vannak ma. Az Európarlament öt tagállamában már a héten szavaztak, méghozzá igen kevesen. Most a további hét tagországban járulnak az urnákhoz az emberek. De a politikusok attól tartanak, hogy nem lesznek sokan. Ugyanez a krédés foglal.koztatja a lengyel vezetőket is. A választások második fordulójának napján. Nemes Gábort hallják Varsóból.

- Elmennek-e egyáltalán a lengyelek szavazni. EZ a nagy kérdés a választások mai, második fordulójában, és bár Walesa maga jó példával járt elől, és Gdanskban, ahol pedig a Szolidaritás jelöltjei már az első fordulóban befutottak, demonstratívan elballagott az urnákhoz, hogy válasszon a kormánypártok jelöltjei közül, nem biztos, hogy hívei is követik. A Szolidaritásnak országosan már csak kilenc jelöltje van versenyben, ezek bizots befutóknak számítanak. A hatalom pedig mindenképpen megkaja a kialkudott mandátumokat. A tét tehát legfeljebb az, hogy a LEMP-ből hány, itt "beton"-nak becézett konzervatív, és hány reformpárti kerül be a parlamentbe. Ez utóbbiakat az ellenzék is támogatja, legalábbis az ellenzék politikai vezetése. Pedig ezek a reformerek legfeljebb a második vonalat képviselik. A legfontosabb lengyel vezetők, reformerek és kevésbé reformerek egyaránt, két hete ugyanis már kibuktak az országos listán, és a második fordulóban nem indulnak.

(DK)

- A Szolidaritás nem kíván részt venni a kormányban, azt viszont szeretné, ha az átalakítás felgyorsulna Lengyelországban. Ezt Lech Walesa erősítette meg Gdanskban, a Szolidaritás országos vezetősége előtt. Hangsúlyozta, hogy a Szolidaritás továbbra is szakszervezet marad. Az országos vezetőség elítélte a varsói kormányt, mert nem hajlandó engedélyezni a független diákszövetséget.

- Jelenleg viszonylagos a nyugalom Üzbegisztánban. Felteszem azonban, hogy ez csak vihar előtti csend, hiszen most már biztos, hogy a meszheti törökök gyilkosai a belügyminisztérium nyilvántartásából tudták meg a törökök címét. Barát József ad helyzetjelentést:

- Üzbegisztán ferganai területén gyakorlatilag kiürültek a meszhet törökök menekülttáborai. A töredéknyi kisebbség, mintegy hatvan család, kb. kétszáz ember visszatért a szrednyecsirkenszki kolhoz területére, míg a túlnyomó többséget, tizeötezer menekültet, Oroszországba vittek át. Jelenleg a helyzet nyugodtabb, bár incidensek változatlanul akadnak. Tegnap éjszaka pl. felgyújtottak egy segélyszállítmánnyal érkezett vagont, melyben a meszhet törökök számára küldött gyermekruhák voltak. Kinek állt érdekében? Erre az ősi kérdésre szeretne felelni a zavargásokkal kapcsolatban a helyszínre érkezett kétszáz tagú nyomozócsoport, amely egyébként a szovjet bűnüldözés történetében először alkalmaz koncentráltan videós és kompjuteres technikát. A nyomozás során az már bebizonyosodott, hogy a pogromok szervezői között nemcsak volt rendőrök voltak, de a meszhet törökök lakóhelyeiről szóló adatokat a helyi belügyminisztérium nyilvántartásából aktív rendőrtisztek adták ki. A pogromokat rémhírek és a törökök állítólagos kegyetlenkedéseiről szóló, hamisított trükkfelvételekkel készült, nyomdai úton sokszorosított fényképek terejsztésével készítették elő. A szakértők ugyanakkor egyetértenek abban, hogy a legördögibb konspiráció sem lett volna a fiatalok ezreinek hadrendbe állítására, ha nem lenne Üzbegisztánban tömeges a munkanélküliség.

- A szlovén parlament deklarálta a Jugoszláv Államszövetségtől való elszakadás jogát. Ezt ugyanis fontosnak tartják a szlovén nép önrendelkezéséhez. Ezt a köztársaságot Szerbiában már korábban is azzal vádolták, hogy fel akarja bomlasztani Jugoszláviát.

(DK)

JUGOSZLÁVIÁBAN független horvát politikai szervezet alakult ----ism----

A bolgár kormányfő kész tárgyalásokat kezdeni Törökországgal a Bulgáriából kivándorló, illetőleg, ahogyan a szófiai vezetés nevezi őket, a muzulmán bolgárokról -----ismétlés-----

- A pekingi televízióismét visszautasította, hogy az amerikai kormány beavatkozzon Kína belügyeibe. A nyilatkozat azonban valószínűleg hatástalan lesz.

Amerikai képviselők újabb szankciókat javasolnak Kína ellen, tiltakásul a diáktüntetések vérbefojtása miatt. Egy republikánus törvényhozó indítványozni fogja, hogy vonják meg Kínától a legnagyobb kereskedelmi kedvezményt, nyolcvanhárom demokrata és republikánus képviselő pedig levélben sürgette az elnököt, hogy fügessze fel a nukleáris együttműködést Kínával. George Bush már beszüntette a fegyvereladásokat, de mivel fontosnak tartja a Pekinggel való kapcsolatokat, újabb korlátozó intézkedéseket nem tett.

Kiutasítottak Kínából egy brit tévériportert és operatőrt. ---ism----

(folytatása a következő oldalon)

(DK)

- Az NDK-ban a tegnapi repülőszerecsétlenség óta nem szállhatnak fel az IL-62-esek.-----Ism.

- Ismét Magyarország. Már nem tagadjuk, hogy nálunk is vannak szegények és emiatt segítségre van szükségünk - mondta POZSGAY Imre államminiszter tegnap Teréza nővérnek, aki nálunk is letelepíti Szeretet Szolgálatát. Most őt magát, a 79 éves törekeny misszionáriusnőt hallják, Lengyel Anna kért tőle interjút.

- Ön azért jött Magyarországra, hogy szerzetes rendjét nálunk is megalapítsa, mit sikerült eddig elérnie?

- (We try to....) Az a törekvésünk, hogy a rászorulóknak és a nélkülözőknek gyengéd gondoskodást biztossítsunk. Ezt csináluk minden országban, hogy szegényekről gondoskodunk. Sok országban vagyunk és az egész világon mindenütt ugyanazt a fajta munkát csináljuk, a legszegényebbeket gondozzuk.

- Nálunk kiket fognak gondozni?

- Mindazokat a férfikat, nőket, gyerekeket, akik rászorulnak és akik gyöngédségre és szeretetre vágnak. Minden országnak megvannak a maga szegényei.

- Hogy bírja ezt egészséggel, hogy egyik nap Magyarországon van, másik nap Kalkuttában, a harmadik nap New Yorkban?

- Ha Jézuson keresztül csinálsz mindent, akkor minden lehetséges, ez az erő, egyébként én csak két napig vagyok itt, de nővéreim ittmaradnak, ők telepsznek le és kezdik meg a munkájukat. Négy nővért hagyok itt, és ők megkezdik a karitatív tevékenységet. Remélem, hogy itt is lesznek lányok, akik csatlakoznak hozzájuk.

-

- Egy másik vallás hívei Angliában nem békét, hanem harcot hirdettek.

Az angliai Bradfordban összezapott a rendőrséggel mintegy 3.ezer mohamedán tüntető, aki S. Rashdie Sátáni versek c. könyve ellen tiltakozott. -----

- Ezzel végetért a DK. A szerkesztő Somogyi Nóra nevében is további jó napot kíván a műsorvezető, Vrannai Katalin.

KOSSUTH-adó

HARMINC PERC ALATT A FÖLD KÖRÜL

12.15 h

Nemzetközi magazin

- Ministráns a rulett asztalnál.
- A bolhapiacok ledöntenek minden falat,
- Aki adót fizet, azt illese meg korrekt megbiztosítás - mondják az osztrák prostituáltak,
- A forradalom 200. évfordulóján az öngyújtó is nyaktilóból van,
- Az amerikai piacon viszont bomba siker a szovjet porno kazetta,
- És Lecaré kémregényében Kelet és Nyugat közösen kémkedik a béke védelmében.

- (30 perces adás szalagon, lehallgatásra, TApe Nr.: B 32035)

- ooo - 0 - ooo -

KOSSUTH-rádió

HÍREK

16 h

Románia hivatalosan tiltakozott a pénteki budapesti események miatt. A SCINTEIA c. bukaresti pártlap ma közölte, hogy tegnap a külügyminisztériumba kérezték SZÚCS Pál magyar nagykövetet és átadták neki a román kormány hivatalos tiltakozását. Ez - mint a lap írja - azokkal a szocialistaellenes, románellenes és nacionalista, revansista megnyilvánulásokkal kapcsolatos, amelyekre június 16-án Budapesten került sor. A román pártlap a hírhez hozzáteszi, hogy a külügyminisztériumban tájékoztatták a tiltakozásról egyes országok diplomáciai képviselőinek vezetőit is.

Az Agerpress román hírügynökség szocialistaellenes, revizionista és románellenes tüntetésnek nevezte Nagy Imrének és mártírtársainak temetését. A jelentés szerint romániai magyarok is felháborodott leveleket írtak a sajtónak, azt állítva, hogy - idézzük - egyértelműen fasiszta és szocialistaellenes jellegű demonstrációvá vált a temetés, amely a MSZMP és a Varsói Szerződés ellen irányult.

POZSGAY Imre kijelentette, hogy Mihail Gorbacsov bonni látogatása kedvező jel volt a magyarországi reformok számára. Az államminiszter a WELT AM SONNTAG c. nyugatnémet lapnak mondta el, hogy a nyugatnémet-szovjet közös nyilatkozatban a szuverenitásról és a függetlenségről szóló megállapítás még világosabbá tette, Magyarország berendezkedhet a közös európai házban. Az újságírónak arra a felvetésére, hogy nagyon gyorsak a változások Magyarországon, POZSGAY Imre azt mondta, hihetetlenül sok mulasztással és hibával kell egyszerre szembesülni. A gyorsaságra azért is szükség van, mert nem lehet sokáig élni olyan országban, ahol lebontják a régi szerkezeteket, de újakat nem építenek a helyükbe. Az MSZMP demokratizálásáról szólva POZSGAY Imre bátorító jelnek nevezte, hogy létrejöttek a reformkörök, amelyek horizontálisan szerveződnek.

A lengyel katolikus egyház támogatja a reformfolyamatot az országban, ugyanakkor önmérsékletre szólít fel. A lengyel püspöki karnak a választások második fordulóján nyilvánosságra hozott deklarációja gazdasági változásokat sürget, ugyanakkor figyelmeztet a erkölcsi és

a társadalmi normák betartására. A lengyel püspökök bejelentették, hogy szept. 1-ére, a második világháború kitörésének 50. évfordulójára Varsóba hívják minden egyház, vallási közösség és vallási irányzat vezetőit.

Az Europa-parlament tagországaiban szinte mindenütt nemzetközi erőpróbának tartják a mostani választásokat. Öt országban már a héten szavaztak, további hét tagállamban ma járulnak az urnákhoz. Az összesen 518 mandátumot a népesség arányában osztották el a tagállamok között. Olaszországban a kormány nemrég készült lemondásra, ezért a mostani szavazás döntő lehet. Franciaországban a következő nemzeti választás három év múlva lesz, így a pártok közti erőviszonyok most válnak láthatóvá. A bonni kormánykoalíció azt reméli, hogy megváltozik az a tendencia, amely jelezte, hogy a vezetők veszítenek népszerűségükből. A brüsszeli sajtóközpontban egyébként azt mondták, hogy leginkább a választások iránti közönytől tartanak.

Szovjet küldöttség érkezett Pakisztánba, hogy a fogságba esett szovjet katonák megmentéséről tárgyaljon. A küldöttség tagjai Iszlamabadban ujságíróknak elmondták, hogy a SzU-ban nem hivatalos csoportok alakultak az afganisztáni háborúban eltűnt katonák megmentésére. A hivatalos adatok 311 katonáról tudnak. Pakisztán tagadja, hogy területén szovjet hadifoglyok lennének.

Géprablási kísérlet közben lezuhant egy afganisztáni utasszállító. Az iráni hírügynökség közölte, hogy a repülőgép Irán délkeleti vidékén zuhant le és a jelentés szerint a szerencsétlenség előtt dulakodás volt a pilóta és a gépeltérítők között. 23 utas túlélte a katasztrófát, de még nem tudni, hányan tartózkodtak az afganisztáni utasszállítón.

A nagybritanniai Piltonban? kábítószerfogyasztás miatt mintegy 300 fiatal letartóztatott egy rockfesztiválon. A rajongóknál elsősorban hasist és kokaint találtak.

PETŐFI-adó

HÍREK

17 h

Románia hivatalosan tiltakozott a pénteki budapesti események miatt. (Ism.)

A lengyel katolikus egyház támogatja a reformfolyamatot az országban, ugyanakkor önmérsékletre szólít fel. (Ism.)

Agyonlőtte feleségét Budapesten egy nyugalmazott katonatiszt. Az 59 éves Madinyi ?? József nyugdíjas honvéd alezredes V. kerületi Pálffy György utcai lakásában szóváltásba keveredett az asszonnyal és típusú önvédelmi fegyverével Az 55 éves asszony a helyszínen meghalt. Marinyit ?? a rendőrség őrizetbe vette.

- o -

KOSSUTH-rádió

HÍREK

18 h 30

POZSGAY Imre szerint Mihail Gorbacsov bonni látogatása megmutatta, hogy Magyarország saját elképzelései alapján rendezheti be a maga részét a közös európai házban. Az MSZMP politikai bizottságának tagja a nyugatnémet konzervatív lapnak, a WELT AM SONNTAGnak nyilatkozott. Úgy értékelte, hogy a pekingi tragédia csak megerősítette a magyar reformerek véleményét, amely szerint radikális eszközökkel kell megakadályozni, hogy idehaza is a kínaihoz hasonló fordulatot vegyenek az események. POZSGAY Imre a gyors magyar változásokat azzal indokolta, hogy hihetetlenül sok feladattal, mulasztással és hibával kellett szembesülni. A jelenlegi tempót azonban azért is szükségesnek tartja, mert nem lehet sokáig élni olyan országban, ahol lebontják a régi szerkezeteket, ám helyettük nem alakítanak ki újakat. A politikus az MSZMP-n belül biztatónak nevezte, hogy létrejöttek a horizontális reformkörök, mert mint mondta, ez mutatja, hogy a bázis végre a saját kezébe akarja venni a pártpolitika alakítását.

Az MSZMP újpesti bizottsága fölhívta a párt Központi Bizottságát, hogy a vezetés végre tegye félre hatalmi ellentéteit és a párt legyen a reformokat támogató, a haladásért tenni kész erők tömörülése. Az állásfoglalás úgy értékeli, hogy a felső irányítás zavara miatt a párttagság is elbizonytalanodott és hogy a platformok valójában a vezetők közt dúló hatalmi harc elkendőzését szolgálják. Az újpesti kommunisták úgy látják, hogy az MSZMP felmorzsolódik, ha tovább folytatódik ez a belső küzdelem. Egyúttal rámutatnak, hogy nem kívánnak visszarendeződést, de elégük van a meghátrálásból. A dokumentum kitér arra is, hogy az MSZMP IV. kerületi tagjai a közmegegyezés és a nemzeti megbékélés kezdetét várták június 16-ától, ehelyett azonban nyílt uszítást és rendszerellenes szándéknyilatkozatokat is hallottak a nemzeti gyász napján.

Románia hivatalosan tiltakozott, mert bukaresti megítélés szerint Nagy Imrének és társainak búcsúztatásán szocialista- és románellenes, nacionalista, revansista megnyilvánulások voltak. Az erről szóló okmányt a román külügyminisztériumban nyújtották át SZÜCS Pál nagykövetnek és a tiltakozásról tájékoztattak több más országot is. Az Agerpress hírügynökség úgy értékelte, hogy a szertartás egyértelműen szocialistaellenes, fasiszta demonstrációvá fajult, amely az MSZMP, a kommunizmus és a Varsói Szerződés ellen irányult. Úgy véli, hogy az esemény ellentmond a helsinki záró okmány szellemének, az európai béke és biztonság érdekeinek.

A Történelmi Igazságtétel Bizottság köszönetét fejezi ki a méltóság- teljes együttérzését mindazoknak, akik jelen voltak Nagy Imrének és társainak végső búcsúztatásán. A testület szerint június 16-a bevo- nult a magyar történelem nagy napjainak sorába. Az állásfoglalás hangsúlyozza, hogy hazánk ezen a napon nagy lépést tett előre a demok- ratikus fejlődés útján. A TIB egyúttal köszönetet mond az előkészít- ésben és a lebonyolításban közreműködő társadalmi szervezeteknek, közöttük a Demokrata Fórumnak és a FIDESznek, valamint az érintett hatóságoknak, így az igazságügyminisztériumnak és a rendőrfőkapitány- ságnak.

A Baloldali Alternatív Egyesülés csalódással fogadta, hogy a temetésen elhangzottak politikai jelszavak és antidemokratikus megnyilvánulások is. Az Egyesülés nyilatkozata úgy véli, hogy a nemzeti megbékélés

igénye mellett szinte szervezeten jelent meg a törekvés a leszámolásra, az új politikai perekre. Az állásfoglalás különösen sajnálatosnak tartja, hogy egyesek erőszakos, diktatórikus fogásokkal, politikai bázist igyekeztek létrehozni saját céljaik eléréséhez. A Baloldali Alternatív Egyesülés szerint idehaza az utóbbi négy évtized tévutai, hibái és bűnei miatt szűkültek a baloldali politizálás lehetőségei, ezért a valódi megújulás érdekében minden haladó erő összefogását sürgeti.

Az V. kerületi KISZ-bizottság nyilatkozatban ítélte el azt a demonstrációt, amelyet a Fiatal Demokraták Szövetsége három napja rendezett a szovjet nagykövetség előtt. A dokumentum nyílt és durva provokációnak minősíti a tüntetést, amely szerinte ellentétben áll a FIDESZ által is aláírt és békés emlékezésre vonatkozó felhívással, valamint a magyar egyházak és vallásfelekezetek nyilatkozatával. A testület azt is elutasítja, hogy a Hősök terén tartott gyászszertartáson ORBÁN Viktor, a FIDESZ szónoka az egész magyar ifjúság nevében beszélt.

A legfrissebb kínai hivatalos nyilatkozatok arra utalnak, hogy az ország vezetése most már kiutat keres abból a szinte példátlan társadalmi és politikai válságból, amelyet a demokráciáért kirobbantott tömegmozgalom vérbefojtása okozott. Csiao Si, a legfelső párttestület tagja, akit a főtitkári tisztség várományosának tekintenek, kijelentette például, hogy a lakosság által felvetett kérdések őszinte rendezésére kell törekedni. Először szólt arról, hogy a párt- és állami vezetésnek folytatnia kell a párbeszédet a társadalom különböző rétegeivel. Mint közölte, a dialógus fontos ahhoz, hogy javítsák a párt és a kormány munkáját. Csiao Si egyébként akkor beszélt minderről, amikor találkozott a kínai demokratikus pártok vezetőivel és több, közismert, pártonkívüli személyiséggel.

A lengyel államfő ma, a választások második fordulóján megismételte, hogy nagy koalíciót kellene létrehozni. Jaruzelski szerint ez történhet vagy úgy, hogy a Szolidaritás is minisztereket állít, vagy pedig úgy, hogy a parlamenten belül támogatja a kabinetet. Rakowski miniszterelnök egyidejűleg arról beszélt, hogy hajlandó újból kormányt alakítani, ha ezt a LEMP és a koalíció is igényli. Fölhívta ugyanakkor a figyelmet, hogy a választásokkal legfőljebb az ország

politikai erőviszonyai módosulnak, de a válságos gazdasági helyzet nem változik. Közben a Szolidaritás megerősítette, hogy egyelőre nem akar részt vállalni az ország irányításából, de gyorsítani kívánja az átalakítás folyamatát. A lengyel katolikus püspöki kar szintén a reformok mellett foglalt állást és önmérsékletre szólított föl.

Ausztriában Vranitzky kancellár utasítására ezentúl lehetővé teszik, hogy munkát vállaljanak az országban élő politikai menekültek. A részletekről Földvári Zsuzsa számol be:

- Eddig Ausztriában a menekültek csupán segélyre voltak jogosultak. A sokszor hónapokig tartó várakozás során, amíg valamelyik befogadó országból beutazási engedélyt kaptak, legfeljebb feketén vállalhattak munkát. Az osztrák TV-ban nem egyszer látni beszámolókat Traiskirchenről, a legnagyobb osztrák menekülttáborról, ahol a környékbeli szőlősgazdák meggazdagodtak a fillérekért felbérelt külföldieken. Vranitzky hangoztatta, hogy a humanitárius szempontok mellett a munkavállalás engedélyezése azért is hasznos lenne, mert nem nyomná le többé a fekete munka a legálisan dolgozók bérét. A kancellár nem rejtette véka alá azt sem, hogy az utóbbi időben az osztrák munkaerőpiacon hiány tapasztalható. Ez is megerősítette a kormányt liberalizálási szándékában. Ausztria továbbra is védelmet, támogatást nyújt a politikai okokból menekülőknél, mutatott rá Vranitzky. A gazdasági okokra hivatkozók esetében azonban - és a magyarokat színté kivétel nélkül ide sorolják - még az eddiginél is ritkábban adnak ki letelepedési engedélyt.

Agyonlőtte feleségét Budapesten egy nyug. katonatiszt. Az 59 éves Merényi József nyugdíjas honvéd alezredes V. Pálffy György utcai lakásában szóváltásba keveredett az asszonnyal és Vrujovka típusú önvédelmi fegyverével, több lövéssel megölte. Az 55 éves feleség a helyszínen meghalt. Merényit a rendőrség őrizetbe vette.

Időjárásjelentés: Hétfő estig nyugaton túlnyomóan borult idő lesz és másutt is gyakran erősen megnövekszik a gomolyfelhőzet. Éjszaka és hétfőn délelőtt eső, zápor, helyenként hivatár is előfordul. Az északnyugati, északi szél többször megélénkül, időnként erős szellőkések is lesznek. A hőmérséklet hajnalban 8 és 13, hétfő délután 13 és 23 fok között alakul. A fővárosban a hőmérséklet hajnalban 11, délután 20 fok körül várható.

PETŐFI-adó

HÍREK

21 h

A Történelmi Igazságtétel Bizottság köszönetét fejezi ki a méltóságteljes együttérzésért mindazoknak , akik jelen voltak Nagy Imrének és társainak végső búcsúztatásán.--(Ism.)

Az NDK-ban már részlegesen feloldották az IL-62-es utasszállító gépek repülési tilalmát, amit a tegnapi berlini légi szerencsétlenség miatt rendeltek el. Az Interflug 11 ilyen gépe közül 5 ismét megkapta a felszállási engedélyt. A berlini baleset okát különben valószínűleg viszonylag egyszerű lesz megállapítani, mert épségben maradt a repülési adatokat rögzítő fekete doboz és élnek a pilóták is. Eddig 17 holttestet találtak, de a tetemek annyira összeégtek, hogy azonosításuk is nehézségbe ütközik.

Szovjet-kazahsztáni fiatalok a jegyrendszer megszüntetését és magasabb béreket követeltek Novij Uzeny város vezetőitől. A KOMSZOMOLSZKÁJA PRAVDA jelentette, hogy előzőleg rendzavarások voltak, a fiatalok szövetkezeti üzleteket vertek szét és autókat gyújtottak fel. A rendőrség a főtérre irányította a több száz rendbontót, ahol megjelentek a város vezetői is. Ott a fiatalok egyebek között azt kifogásolták, hogy a betelepülők lakást és magas fizetést kapnak, nem úgy, mint a helybéliek.

Salman Rushdie brit író közölte, hogy hamisítvány az az interjú, amelyet állítólag vele készített a MAIL ON SUNDAY (?). Rusdie még mindig bujkál, hiszen Khomeini ajatollah arra biztatta az iszlám híveit, hogy öljék meg az író, mert Sátáni versek c. könyvében megsértette a mohamedánokat. A szerző jogi képviselője azt is bejelentette, hogy az interjú miatt pert indítanak a brit ujság ellen

Gázrobbanás volt egy kínai szénbányában. 18 bányász meghalt Hu Pej középkínai tartományban, mert a szellőző berendezés hibája miatt gázrobbanás történt.

A hatos lottó nyertes számai: 9 10 11 14 25 28, a +1 a 7-es.

KOSSUTH-rádió

HÍREK

22 h

NÉMETH Miklós kijelentette, hogy Lengyelországnak, Magyarországnak és Jugoszláviának a reformok érdekében össze kell hangolnia együttműködését és közösen kell fellépnie a nemzetközi pénzügyi szervezeteknél. A magyar kormányfő a POLITYKA c. belgrádi napilapnak adott interjút. Kiemelte, hogy a két szomszédos államnak ösztönöznie és erősítenie kell egymást, azonkívül kölcsönösen okulnia kell egymás tapasztalataiból. A politikus kitért arra, hogy a magyar fél számára előnyös az együttműködés a Valutaalappal, bár mostanában voltak nézeteltérések, mégpedig főként azért, mert a pénzügyi intézet nem veszi figyelembe, hogy Magyarországon, Jugoszláviában és Lengyelországban nem alakult ki teljesen a piacgazdaság, ily módon viszont nem képesek végrehajtani a tőlük elvárt radikális átalakításokat. NÉMETH Miklós szólt arról is, hogy a magyar gazdaság válságban van, mivel a szintén válságban lévő KGST elveire épül. A kormányfő szerint ugyanakkor kedvezőek a feltételek a kelet-nyugati gazdasági együttműködéshez.

A tekintélyes amerikai politológus, Brzezinski ismét azt javasolta, hogy a nyugat adjon gazdasági támogatást a magyar és a lengyel reformokhoz. Bolgár György jelenti New Yorkból:

- Az egykori nemzetbiztonsági tanácsadó ezúttal egy kissé részletebben is kifejtette, hogy szerinte mi volna a feladata annak a konzorciumnak, amelyet az Egy.Államok, Japán és Nyugat-Europa állítana föl, legalábbis ha elfogadnák az ő indítványát. Mint mondta, természetesen nem arról volna szó, hogy ^{csak} úgy egyszerűen új pénzt dobjanak a régi után, hanem arról, hogy további reformlépésekhez kössék a támogatást. Erre a segítségre azonban a két országnak feltétlenül szüksége van mint egy fajta pénzügyi áthidalásra, hogy megkönnyítsék számukra a komoly nehézségekkel járó átmenetet, az átállást. Ellenkező esetben ui. rendkívül súlyos gazdasági problémák keletkezhetnének és csak egy szikra kell, hogy valami, Kínához hasonló fordulat következze be, márpedig ez az, amit az Egy.Államok a legkevésbé szeretne. Bush elnök előtt tehát rendkívüli lehetőség nyílik, folytatta Brzezinski, hogy mostani varsói és budapesti látogatása alatt bátor, új kezdeményezésekkel álljon elő. Brzezinski

szerint egyébként a helyes reformpolitikát a kommunista világban Magyarország és Lengyelország folytatja, mert igyekeznek összeegyeztetni a politikai és a gazdasági változtatásokat és ez az egyetlen esély a sikerre..

POZSGAY Imre szerint Mihail Gorbacsov bonni látogatása megmutatta, hogy Magyarország saját elképzelései alapján rendezheti be a maga részét aközös európai házban. Az MSZMP politikai bizottságának tagja a nyugatnémet konzervatív lapnak, a WELT AM SONNTAGnak nyilatkozott. Úgy értékelte, hogy a pekingi tragédia csak megerősítette a magyar reformerek véleményét, amely szerint radikális eszközökkel kell megakadályozni, hogy idehaza is a kínaihoz hasonló fordulatot vegyenek az események. POZSGAY Imre a gyors magyar változásokat azzal indokolta, hogy hihetetlenül sok feladattal, mulasztással és hibával kell szembesülni.---(Ism.)

Az MSZMP Csongrád megyei reformköre felszólította a Központi Bizottságot, hogy már öt nap múlva esedékes ülésén válasszon új főtitkárt, akinek országos és nemzetközi tekintélye van és támogatja a radikális modellváltást. A felhívás azzal érvel, hogy a párt bomlása annyira felgyorsult az utóbbi időben, hogy a személyi változásokkal már nem lehet várni az őszi kongresszusig.

Az MSZMP újpesti bizottsága felhívta a párt KB-át, hogy a vezetés végre tegye félre hatalmi ellentéteit és a párt legyen a reformokat támogató, a haladásért tenni kész erők tömörülése.--(Ism.)

A fővárosi V. kerületi KISZ-bizottság nyilatkozatban ítélte el azt a demonstrációt, amelyet a Fiatal Demokraták Szövetsége három napja rendezett a szovjet nagykövetség előtt. --(Ism.)

A Baloldali Alternatív Egyesülés csalódással fogadta, hogy a temetésen elhangzottak politikai jelszavak és antidemokratikus megnyilvánulások is.--(Ism.)

A Történelmi Igazságtétel Bizottság köszönetét fejezi ki a méltóságteljes együttérzésért -- (Ism.)

Románia hivat alosan tiltakozott , mert bukaresti megítélés szerint

Nagy Imrének és társainak búcsúztatásán szocialista és románellenes, nacionalista és revansista megnyilvánulások voltak. (Ism.)

Az Agerpress úgy értékelte, hogy a szertartás egyértelműen fasiszta és szocialistaellenes demonstrációvá fajult.--(Ism.)

A török miniszterelnök szerint az utóbbi három hétben legalább 40.000 bulgáriai török menekült át a határon. Őzal azután nyilatkozott, hogy megtekintette a bolgár határ mentén létesített átmeneti táborokat. Mint mondta, a sátorvárosban olyan körülmények között élnek az emberek, mintha háború előtt menekülnének. Mindazonáltal Őzal még bízik abban, hogy politikai megoldást lehet találni a kérdésre, bár azt közölte, hogy hivatalosan még nem értesült a bolgár kormányfő tárgyalási ajánlatáról. A maga részéről azt hangzottatta, hogy Törökország bármelyik pillanatban kész a megbeszélésekre.

Kínában a pártfőtitkári tisztség várományosa a véres pekingi események óta először beszélt arról, hogy lehetőleg meg kell oldani a lakosság által felvetett kérdéseket. ---Csiao Si azt mondta, hogy folytatni kell a korábban megkezdett párbeszédet a társadalom különféle rétegeivel, mert ez szükséges apárt és a kormány munkájának javításához. (Ism.) Megfigyelők felhívják a figyelmet, hogy a kínai vezetés legújabb megnyilatkozásai tükrözik, hogy keresik a kiutat a társadalmi és politikai válságból, amit a demokratikus tömegmozgalom erőszakos elfojtása idézett elő.

Időjárásjelentés. (Ism. 1. 1372.o.)